

GLAS NARODA ○

‘VELIKOM FINALU’

IZMEĐU
KOSOVA | SRBIJE

POGLAVLJE II

Jun 2019

Podržan od:

Norwegian Embassy

Trg Majke Tereze · Ulaz I · 59A · br.10
Priština 10000
Republic of Kosovo
T/F: +381 38 746 206
E-mail: ridea.institute@gmail.com
W: www.ridea-ks.org

Glas Naroda o 'VELIKOM FINALU' **između Kosova i Srbije**

POGLAVLJE II.

Juni 2019.

Glas Naroda o 'VELIKOM FINALU' između Kosova i Srbije

POGLAVLJE II.

Ova sondaža je podržana od strane:

Norwegian Embassy

Izjašnjavanje o stavu: Ovaj izveštaj sadrži poglede i analizu samo RIDEA i ne predstavlja stav donatora.

Autor: Istraživački Institut o evropskim pitanjima i razvoja (RIDEA)

Juni 2019. godine

Tabela sadržaja

Opšti rezime	i
1. Uvod	1
2. Metodologija	3
2.1. Dizajn sondaže	3
2.2. Procedura sondaže	3
2.3. Uzorak	4
2.4. Karakteristike uzorka	6
2.5. Analiza podataka	10
3. Nalazi: Put napred i nazad	10
3.1. Prekid ili neprekid dijaloga između Kosova i Srbije	10
3.2. Da li Kosovo treba da traži pripajanje sa Albanijom?	12
3.3. <i>Tri scenarija</i> o eventualnom sporazumu između Kosova i Srbije	15
3.3.1. Prvi scenarijo: Nastavak status quo-a	16
3.3.2. Drugi scenarij: Priznavanje de facto od strane Srbije i proširene izvršne nadležnosti za Asocijaciju/zajednicu srpskih opština Kosova	19
3.3.3. Treći scenarij: Razgraničenje između Kosova i Srbije u razmenu za globalno priznavanje Kosova i otvaranje puta za učlanjivanje u OUN	21
4. Da li podržavate aktuelnu politiku SAD i EU za postizanje sveobuhvatnog i zakonski obavezujućeg sporazuma između Kosova i Srbije?	25
5. Analiza upoređivanja	28
6. Zaključci	30

Opšti rezime

Ova sondaža ima za cilj identifikaciju mišljenja i stavova građana (*Glas naroda*) u vezi scenarija o 'Velikom finalu' između Kosova i Srbije. Ova sondaža je nastavak prve sondaže, koja je održana od 17. do 26. decembra 2018. Rad na terenu u vezi ove sondaže realizovan je od 21. do 28. maja 2019. Ukupni broj tokom naše sondaže je 1107 ispitanika (87% Albanaca, 9% Srba i 4% drugih etničkih grupa) što predstavlja uzorak mišljenja stanovništva Kosova. Rad na terenu na početku je realizovala jedna pilot grupa, u cilju završnih korekcija upitnika.

Tokom ove studije, u svakoj opštini korišćen je *jednostavni proporcionalni uzorak*, na osnovu broja stanovnika opština. Upitnik je sadržavao otvorena i zatvorena pitanja. U cilju kontrolisanja rada anketara tokom prikupljanja podataka, oko 41% (svega 450 anketiranih) ponovo je intervjuisano. Ova kontrola je urađena putem telefonskih intervjuja i poseta na terenu. Kako bi završili proces provere, anketiranim su postavljana 5 pitanja, bazirajući se na originalni intervju. Kontrolna lista služila je kao baza za preispitivanje slučajnih načela lokacije, početne tačke, stambene jedinice i načela izbora ispitanika. Odgovori prvog i drugog intervjuja su upoređivani. Osim običnog procesa razmatranja, izvršena je i logična kontrola ispunjenih anketnih upitnika. Merenje od 95% *granice (margine) greške*, na osnovu punog uzorka je približno +/-3 bodova procenta. Ipak, intervali poverenja u ocene, bazirano na podgrupe uzorka, kao što je srpski uzorak od 94 anketiranih, biće vidno veći.

Što se tiče rezultata, u donjim stavovima predstavljamo nalaze o sledećim pitanjima:

- i) prekid ili neprekid dijaloga između Kosova i Srbije;
- ii) u slučaju konačnog sporazuma između Kosova i Srbije, da li treba Kosovo da se pripoji Albaniji;
- iii) mišljenje građana Kosova u vezi **tri scenarija** o eventualnom sporazumu između Kosova i Srbije;

- iv) glavni razlozi za podršku ili nedostatka podrške u vezi tri scenarija za eventualni sporazum između Kosova i Srbije; i
- v) podrška za politiku SAD i EU za postizanje sveobuhvatnog i zakonski obavezujućeg sporazuma između Kosova i Srbije.

Prva grupa nalaza, govori o tome da je većina stanovništva *Kosova protiv prekida dijaloga* između Kosova i Srbije. U celini, **50%** svih anketiranih ne slažu se sa prekidom dijaloga između Kosova i Srbije. Albanci i Srbi na Kosovu slažu se da dijalog između Kosova i Srbije mora biti nastavljen. Postoji manja podrška Srba za nastavak dijaloga i jedan znatan broj srpskih ispitanika nisu imali mišljenje o ovom pitanju (13%). **49%** Albanaca i **61%** Srba izjasnili su se da se 'ne slažu' ili 'donekle se ne slažu' sa prekidom dijaloga između Kosova i Srbije.

Druga grupa nalaza fokusira se na pitanje, da li Kosovo treba da traži pripajanje sa Albanijom, ako Kosovo bude priznato od Srbije. U tom pravcu, mišljenja su podeljena, u celini **53%** podržavaju ideju da *Kosovo treba da traži pripajanje sa Albanijom* ako Kosovo bude priznato od Srbije i **40%** odbijaju ovu ideju. Ipak, **38%** Albanaca i **61%** Srba ne slažu se sa opcijom da Kosovo treba da traži pripajanje sa Albanijom ako Kosovo bude priznato od Srbije. Druga grupa nalaza usredsređena je na moguće razloge da li da se Kosovo pripoji Albaniji. U nastavku su rezultati i razlozi o tome da li Kosovo **treba da traži** pripajanje Albaniji:

- Da realizuje san nekih Albanaca da žive unutar jedne zemlje (83% Albanaca u poređenju sa 47% Srba);
- Da se formira država i sredina za napredak svih Albanaca (82% Albanaca u poređenju sa 40% Srba);
- Da se stabilizuje i uspostavi trajni mir u Regionu Balkana (76% Albanaca u poređenju sa 33% Srba).

U produžetku su rezultati u vezi razloga zašto Kosovo **ne trebe da traži pripajanje** Albanijom:

- Bolje je da Kosovo deluje kao posebna država na međunarodnoj areni (94% Albanaca u poređenju sa 25% srpskog uzorka);

- Prosperitet Kosova može biti oštećen zbog takvog kretanja (60% e Albanaca u poređenju sa 44% Srba);
- Ne bi bilo pravedno zbog Albanaca koji žive u drugim zemljama Regiona (72% Albanaca u poređenju sa 28% Srba).

Treća grupa nalaza odnosi se na percepcije i reference građana Kosova i mogućim razlozima podrške ili ne podrške za **tri alternativna scenarija** za eventualni sporazum između Kosova i Srbije.

Tako da u vezi **prvog scenarija -status quo-** samomanji broj učesnika (**7%**) odgovorili su sa 'u potpunosti se slažu' ili 'donekle se slažu' u vezi *aktuelnog status quo-a između Kosova i Srbije*. Posebne i odvojene analize albanskih i srpskih uzoraka govore o drugačijem modelu odgovora. U tom pravcu, **91%** Albanaca u poređenju sa **70%** Srba su ili 'nimalo zadovoljni' ili 'veoma malo zadovoljni' sa aktuelnim status quo situacijom između Kosova i Srbije. U nastavku su razlozi zašto su ispitanici **zadovoljni sa aktuelnim status quo-m:**

- Barem postoji mir između Kosova i Srbije (37% Albanaca u poređenju sa 38% Srba);
- Barem sprečava proterivanje Srba sa Kosova (25% Albanaca u poređenju sa 31% Srba);
- Održava jak srpski uticaj na nekoliko delova Kosova (17% Albanaca u poređenju sa 38% Srba);
- Barem imamo ekonomski napredak (38% Albanaca u poređenju sa 0% Srba);
- Održava dobre odnose sa EU i OUN (52% Albanaca u poređenju sa 6% Srba).

U nastavku su rezultati u vezi razloga zašto ispitanici **nisu zadovoljni sa aktuelni status quo-m:**

- Kosovo ne može imati konkretne pomake ka evropskoj integraciji (88% Albanaca u poređenju sa 35% Srba);

- Ne možemo postići globalno priznavanje Kosova (83% Albanaca u poređenju sa 18% srpskih ispitanika);
- Ne može biti ekonomskog prosperiteta (76% Albanaca u poređenju sa 50% Srba);
- Kosovo ne može imati miroljubive odnose sa Srbijom (76% Albanaca u poređenju sa 18% srpskih ispitanika);
- Kosovo ne može da reši unutrašnje probleme između srpske i albanske zajednice (71% Albanaca u poređenju sa 47% srpskih ispitanika).

Što se tiče **drugog scenarija - davanje izvršnih nadležnosti za Asocijaciju-Zajednicu srpskih opština Kosova, u razmenu za de facto priznavanje Kosova od strane Srbije** - postoji mala podrška, slično sa prvim scenarijom. Samo **9%** ispitanika odgovorilo je sa 'u potpunosti se slažem' ili 'donekle se slažem' sa drugim scenarijem. Postoji slaba podrška između Albanaca Kosova (**5%**), ali znatna podrška srpskih ispitanika (**48%**) za davanje izvršnih nadležnosti za Asocijaciju- zajednicu srpskih opština Kosova, u razmenu za de facto priznavanje Kosova od strane Srbije.

U nastavku se nalaze rezultati u vezi razloga zbog kojih se ispitanici **slažu sa davanjem proširenih izvršnih nadležnosti za Asocijaciju/Zajednicu srpskih opština sa srpskom većinom na Kosovu:**

- Poboljšalo bi ekonomski napredak na Kosovu (61% Albanaca u poređenju sa 40% srpskih ispitanika);
- Pružilo bi Srbima koji žive na Kosovu da budu glasnjiji u procesu donošenja odluka (51% Albanaca u poređenju sa 62% srpskih ispitanika);
- Poboljšalo bi integraciju srpske zajednice na Kosovu (51% Albanaca u poređenju sa 22% srpskih ispitanika);
- Poboljšalo bi odnose sa Srbijom (43% Albanaca u poređenju sa 22% srpskih ispitanika).

U nastavku se nalaze rezultati u vezi razloga zbog kojih se ispitanici **ne slažu sa davanjem proširenih izvršnih nadležnosti za Asocijaciju/Zajednicu srpskih opština sa srpskom većinom na Kosovu:**

- To bi pojačalo podelu između zajednica na Kosovu (82% Albanaca u poređenju sa 24% srpskih ispitanika);
- To bi povećalo političke tenzije između Kosova i Srbije (80% Albanaca u poređenju sa 24% srpskih ispitanika);
- To bi otvorilo put za formiranje mini Republike Srpske na Kosovu (89% Albanaca u poređenju sa 6% srpskih ispitanika);
- To bi otežalo ekonomski napredak za Kosovo (73% Albanaca u poređenju sa 12% srpskih ispitanika).

Što se tiče **trećeg scenarija–razgraničenje između Kosova i Srbije u razmenu za globalno priznavanje Kosova i otvaranje puta za učlanjivanje u OUN**, prikupljeni su sledeći podaci: **32%** ukupnog uzorkadali su podršku za ovaj scenarij. **32%** albanskih ispitanika i **33%** srpskih ispitanika izjasnili su se da Kosovo 'svakako treba' ili 'možda treba' da podrže opciju razgraničenja, ukoliko rezultira globalnim priznavanjem Kosova i otvaranje puta za učlanjivanje u OUN.

U nastavku su rezultati razloga zašto ispitanici podržavaju scenarijo – **razgraničenja** između Kosova i Srbije u razmenu za globalno priznavanje Kosova i otvaranje puta za učlanjivanje u OUN:

- Razgraničenje je pravedno, jer i Srbija, kao i Kosova dobijaju beneficije za svoj narod (66% Albanaca u poređenju sa 0% srpskih ispitanika);
- Kosovo je pobednička strana u ovom sporazumu, jer globalno priznavanje i učlanjivanje u OUN pružaju velike beneficije zbog kojih je razgraničenje mala cela koju treba platiti (41% Albanaca u poređenju sa 50% srpskih ispitanika)
- Razgraničenjem, na ovaj način Kosovo će biti jače i ujedinjenje unutar zemlje (57% Albanaca u poređenju sa 0% srpskih ispitanika).

U nastavku su rezultati razloga zašto ispitanici ne podržavaju **scenarijo razgraničenja**:

- Razgraničenje nije pravedno jer Srbija dobija više teritorije u poređenju sa Kosovom (85% Albanaca u poređenju sa 1% srpskih ispitanika);

- Kosovo je nezavisna država, koja treba biti globalno priznata i učlanjena, bez uključivanja scenarija razgraničenja sa Srbijom (93% albanskih ispitanika u poređenju sa 3% srpskih ispitanika);
- Beneficije globalnog priznavanja i učlanjivanje u OUN nisu dovoljni da bi opravdali razgraničenje (85% Albanaca u poređenju sa 3% srpskih ispitanika);
- Ovo razgraničenje će učiniti Kosovo slabijom zemljom (77% Albanaca u poređenju sa 10% srpskih ispitanika).

Što se tiče *tri scenarija*, kratka upoređujuća analiza o tumačenju rezultata generiše dole navedeni pregled: postoji mala podrška ispitanika (7% odgovorili su 'u potpunosti zadovoljni' ili 'donekle zadovoljni') sa nastavkom status quo-a (**scenarijo 1**) i čak još manje (9% odgovorili su sa 'u potpunosti zadovoljni' ili 'donekle zadovoljni') za davanje izvršnih nadležnosti za Asocijaciju/zajednicu srpskih opština Kosova, pod uslovom de facto priznavanje Kosova od strane Srbije (**scenarijo 2**). Međutim, postoji velika podrška (32% ispitanika odgovorilo je 'definitivno treba' ili 'treba') u vezi korigovanja granica, što bi rezultiralo sa globalnim priznavanjem Kosova i otvorilo put za učlanjivanje u OUN (**scenarijo 3**).

U oceni upoređivanja između Albanaca i Srba u vezi *tri scenarija* proizvedeni su sledeći nalazi: Manji broj ispitanika Albanaca (6%), a više Srba (17%) izrazili su svoje zadovoljstvo za aktuelni status quo između Kosova i Srbije (**scenarijo 1**). 5% Albanaca i 48% srpskih ispitanika izrazili svoju saglasnost za davanje proširenih izvršnih nadležnosti za Asocijaciju/zajednicu srpskih opština Kosova u razmenu sa de facto priznavanje Kosova od strane Srbije (**scenarijo 2**). Zarazliku od dva prethodna scenarija, 32% albanskih ispitanika i 33% srpskih ispitanika podržavaju razgraničenje, što bi rezultiralo sa globalnim priznavanjem Kosova i otvaranje puta za učlanjivanje u OUN (**scenarijo 3**).

Četvrta, zadnja grupa nalaza odnosi se na podršku građana Kosova za politike SAD i EU za postizanje sveobuhvatnog i zakonski obavezujućeg sporazuma između Kosova i Srbije. U celini, 63% potvrdili su podršku za politiku SAD i 37%

za politiku EU za postizanje sveobuhvatnog i zakonski obavezujućeg sporazuma između Kosova i Srbije. 70% Albanaca u poređenju sa 5% Srba podržavaju politiku SAD za postizanje sveobuhvatnog i zakonski obavezujućeg sporazuma između Kosova i Srbije. Međutim, 39% Albanaca i 11% Srba podržavaju politiku EU za postizanje sveobuhvatnog i zakonski obavezujućeg sporazuma između Kosova i Srbije.

Ukratko, perspektive dveju zajednica sadrže fundamentalne razlike u nekoliko aspekta: srpski ispitanici naglašavaju posebno uznemirenje o unutrašnjim pitanjima, koja dotiču srpsku zajednicu, dok albanski ispitanici, nesporno izražavaju uznemirenje zbog postojanja rizika za formiranje mini Republike Srpske, a takođe naglašavaju uznemirenje o spoljnim pitanjima, naročito integraciji u EU. Ipak, ove različite perspektive nisu neophodno uzajamno kontradiktorne – na primer, integracija u EU ne predstavlja sama po sebi neko specifično rešenje za unutrašnje probleme ove dve zajednice na Kosovu. Odgovori ispitanika preporučuju da u ovom aspektu dijalog ne treba biti igra za jednostrane beneficije 'zero sum game' kojom prilikom svaka beneficija jedne strane treba da bude na teret gubitaka za drugu stranu.

1. Uvod

Prva sondaža, *Glas naroda* o 'Velikom finalu' između Kosova i Srbije realizovana je od 17-26. decembra 2018. Nakon sondaže, prvi izveštaj je objavljen i predstavljen početkom meseca februara 2019. U to vreme, sondaža je imala za cilj da shvatimo percepcije i stavove građana u vezi scenarija o 'Velikom finalu' između Kosova i Srbije. Nakon prve sondaže, realizovali smo i drugu sondažu *Glas naroda* o 'Velikom finalu' između Kosova i Srbije (Poglavlje II) od 21-28. maj 2019. Stoga, drugi cilj sondaže je da se shvate pravi motivi i stavovi građana u vezi scenarija za postizanje konačnog sporazuma između Kosova i Srbije. Takođe, ova sondaža je imala za cilj da se spoznaju faktori koji utiču na javnu podršku ili nedostatak podrške za razne scenarije o takozvanom 'Velikom finalu'.

Skoro jednu deceniju odvija se dijalog između Kosova i Srbije, uz posredništvo EU i jedan broj sporazuma je postignut. Znatan progres je postignut u aspektu slobode kretanja, upravljanja granica, zaštiti verskog i kulturnog nasleđa i integracije policije, dok mnogi drugi sporazumi nisu primenjeni ili su samo delimično sprovedeni od dveju država.¹

Ipak, i pored progressa i neuspeha procesa dijaloga između Kosova i Srbije, dijalog je prekinut novembra 2018. To se dogodilo zato što je Vlada Kosova uspostavila tarifu od 100% za uvoz robe iz Srbije i Bosne i Hercegovine.² Stupanje ove odluke Vlada Kosova je opravdala kao odgovor prema Vladi Srbije zbog njene agresivne politike na međunarodnoj areni protiv integracije Kosova u međunarodne organizacije, kao što je INTERPOL. Tarifa je prouzrokovala šire reakcije domaćih i međunarodnih činioaca, uključujući EU i SAD. Visoka predstavnica/potpredsednica Federica Mogherini, usprotivila se tarifi,

¹Evropska komisija (2013) 'Srbija I Kosovo*: istorijski sporazum otvara put za odlučujući napredak u njihovim perspektivama EU", Saopštenje za štampu, 22.april. Dostupno: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-347_en.htm (Pristup: 30/01/2019).

²Radio Slobodna Evropa (2018) 'Kosovo povećava carinske takse za Srbiju I Bosnu I Hercegovinu na 100 posto, 21 novembar. Dostupno: <https://www.evropaelire.org/a/rritet-taksa-per-produktet-serbe-/29613129.html> (Pristup: 11/06/2019).

naglašavajući da je prekršen trgovački sporazum CEFTA-e. Visoka predstavnica zahtevala je od Vlade Kosova da povuče odluku.³ Ovi postupci su ugrozili dijalog, dok su Srbija i Kosovo ostali u neprijateljskim pozicijama. Ambasada Sjedinjenih Američkih Država na Kosovu, zahtevala je ukidanje takse za uvoz robe iz Srbije i Bosne, smatrajući to potrebnim za nastavak procesa dijaloga.⁴

Normalizacija odnosa između dveju država potvrđena je ponovo u Berlinu, 29. aprila 2019. na sastanku koji su organizovali kancelarka Nemačke Angela Merkel i predsednik Francuske Emanuel Macron. I pored činjenicu da su prisustvovala sve države Zapadnog Balkana, u centru interesovanja su bili odnosi Kosovo-Srbija.⁵ Iako je sastanak imao za cilj nastavak dijaloga, ipak taksa nije ukinuta a dijalog ostaje blokiran. Berlinski samit je proizveo dijametralno suprotne stavove o načinu nastavka dijaloga. Političke debate o uspostavljenim tarifama se vode i mogućim scenarijima o konačnom sporazumu između Kosova i Srbije. Ipak, od marta 2019. uloga međunarodnih činioca pretrpela je manju promenu, sa Nemačkom i Francuskom, zalažući se za aktivniju ulogu i privremenoj pasivnijoj ulozi SAD. Predsednik Kosova Hashim Tači, naglasio je da nijedan sporazum ne može biti postignut bez odlučujuće uloge SAD u procesu dijaloga.⁶

Nezavisno od svih faktora i složenosti dijaloga, povremeno, na osnovu diskusija i analize političara i zainteresovanih strana na Kosovu i Srbiji, kao i na međunarodnom nivou, mogu se opisati razni mogući scenariji o konačnom sporazumu. Ovi mogući scenariji obuhvataju, izvršne nadležnosti za Asocijaciju /zajednicu srpskih opština, razgraničenje između Kosova i Srbije, 'model dve Nemačke' i tako redom. U tom kontekstu, sadašnji istraživački izveštaj ima za cilj da opiše i dekonstruiše obuhvatanje javne podrške građana Kosova za moguće

³Spoljna služba EU (2018) 'Saopštenje Federica Mogheri o odluci Vlade Kosova uspostavljanje takse na robu iz Srbije I Bosne I Hercegovine', Saopštenje, 21. novembar. Dostupno: <https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/54242/statement-federica-mogherini-kosovo-government-decision-taxing-goods-serbia-and-bosnia-and-en> (Pristup: 11/06/2019).

⁴Ambasada SAD na Kosovu (2019) 'Saopštenje Ambasade SAD u Prištini', 22. januar. Dostupno: <https://xk.usembassy.gov/statement-from-u-s-embassy-pristina-2/> (Pristup: 11/06/2019).

⁵Evropski Zapadni Balkan (2019) 'Nemačka da započne dijalog Kosovo-Srbija, sa sastankom u Berlinu'.

⁶Radio Slobodna Evropa (2019) 'Samiti očekivanja, ali I velikih nesporazuma', 21. april. Dostupno: <https://www.evropaelire.org/a/samiti-i-berlinit-/29912751.html> (Pristup: 11/06/2019).

scenarije o sveobuhvatnom i zakonski obavezujućem konačnom sporazumu između Kosova i Srbije.

Osim drugih pitanja o kojim je diskutovano, ovaj istraživački izveštaj pruža detaljnu analizu nalaza o glavnim mogućim scenarijima o konačnom sporazumu između Kosova i Srbije, kao i motivi koji podstiču građane za ili daleko od svakog datog sporazuma. Izveštaj se fokusira na tri moguća scenarija: a) nastavak *status quo-a*; b) priznavanje de facto od strane Srbije, u razmenu za proširene izvrne nadležnosti za Asocijaciju/zajednicu srpskih opština Kosova; i c) razgraničenje između Kosova i Srbije u zamenu za globalno priznavane Kosova i konkretnog puta za učlanjivanje u OUN.

Ovaj istraživački izveštaj opisuje i analizira podršku građana za politiku SAD i EU za proces dijaloga i postizanje sveobuhvatnog i zakonski obavezujućeg konačnog sporazuma između Kosova i Srbije. Dok je ovo nekoliko glavnih pitanja i scenarija u ovom istraživačkom izveštaju, diskutovaće se i o znatnom broju varijanti i mogućih opcija.

2. Metodologija

2.1. Dizajn sondaže

Upitnik ovog sondaža sadrži otvorena i zatvorena pitanja u strukturi kao što sledi: demografski podaci za učesnike, percepciju, stav i podršku, ili nedostatak podrške za potencijalne scenarije/opcije za Konačni sporazum između Kosova i Srbije. Na početku, na upitniku je radila jedna pilot grupa od 30 anketara, kako bi uradili test razumevanja od strane anketiranih i konačne ispravke upitnika.

2.2. Procedura sondaže

Ekipa za istraživanje imala je u svom sastavu po 15 ispitivača na terenu (2 za svaki od 7 regiona Kosova, plus dva specijalna ispitivača za srpske ispitanike na Kosovu) i 4 istraživača, glavni ekspert i 2 viša eksperta i jedan mladi istraživač.

Njihov rad je rezultirao u aktuelnom istraživačkom izveštaju. Ispitivači na terenu radili su sa elektronskim tabletom, koristeći softver koji je dizajniran upravo za ovu studiju. Upitnike su popunjavali ispitivači na terenu, kako bi osigurali da nema nedostatka podataka. Ipak, ispitanici bili su slobodni da ne odgovore na pitanja. Kako bi izbegli predrasude intervjuisanja, istraživačka ekipa održala je obuku sa svim ispitivačima na terenu o sprovođenju sondaže.

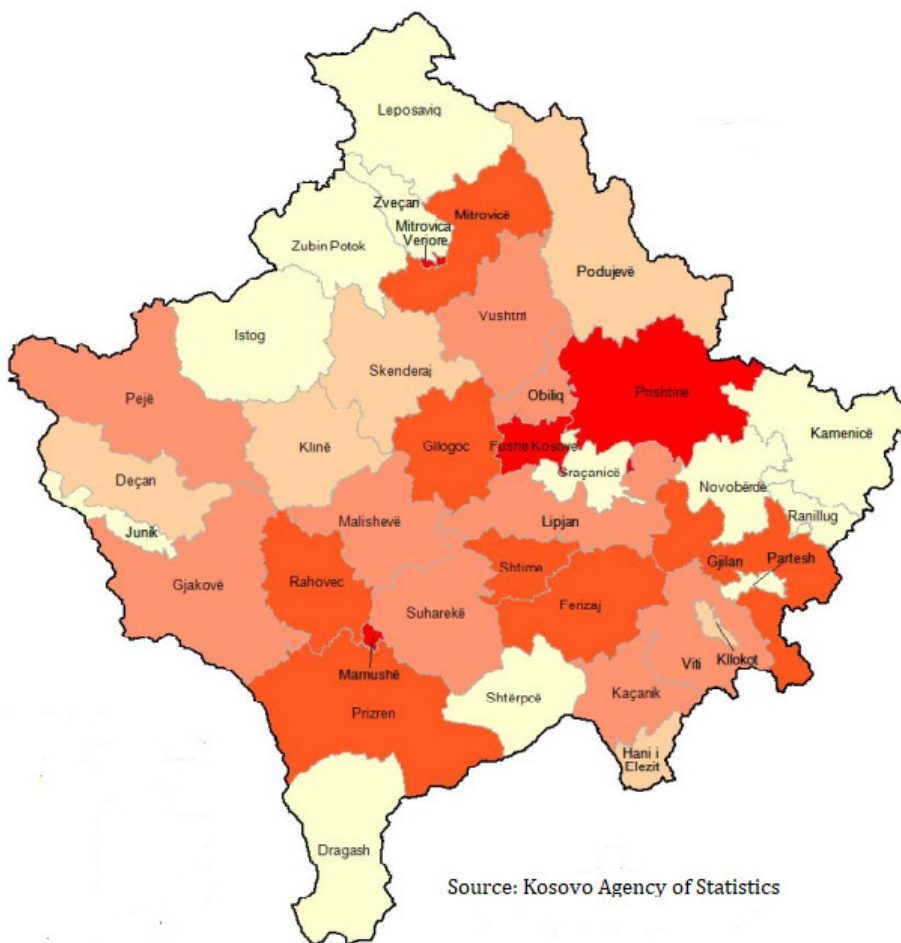
U cilju kontrolisanja rada ispitivača tokom prikupljanja podataka, oko 41% (svega 450 anketiranih) ponovo su intervjuisani. Ova kontrola je izvršena putem telefonskih intervjua i poseta na terenu. Kao kontrola, anketiranim je postavljeno 5 pitanja, na osnovu originalnog intervjua. Lista kontrole je služila kao sredstvo za preispitivanje usaglašenosti sa načelom slučajnog izbora anketiranih (koji obuhvataju izbor lokacije, početnu tačku, stambenu jedinicu i izbor anketiranog). Odgovori prvog i drugog intervjua su upoređivani. Osim običnog procesa kontrole, urađena je i logična kontrola ispunjenih upitnika.

2.3. Uzorak

Sondaža je izvršena u 38 opština Kosova, 7 glavnih regiona Kosova: Priština, Uroševac, Gnjilane, Prizren, Peć, Đakovica i Mitrovica (Sever i Jug, vidi donju kartu). Kosovo ima 1.798.506 stanovnika⁷. Tokom ove sondaže korišćen je jednostavni proporcionalni uzorak, na osnovu broja stanovništva po opštinama. Obračun procentualnog učešća predstavlja upoređivanje broja registrovanih stanovnika u jednoj određenoj opštini i ukupnog broja registrovanih stanovnika na Kosovu. Procenat koji rezultira utvrđuje značaj svake opštine u uzorku. Bazu

⁷ Agencija za statistike Kosova (2018) 'Godišnja statistika Republike Kosova 2018'. Dostupno: <http://ask.rks-gov.net/media/4369/statistical-yearbook-2018.pdf> (Pristup: 11/06/2019).

registrovanog stanovništva izradila je Agencija za statistike Kosova.

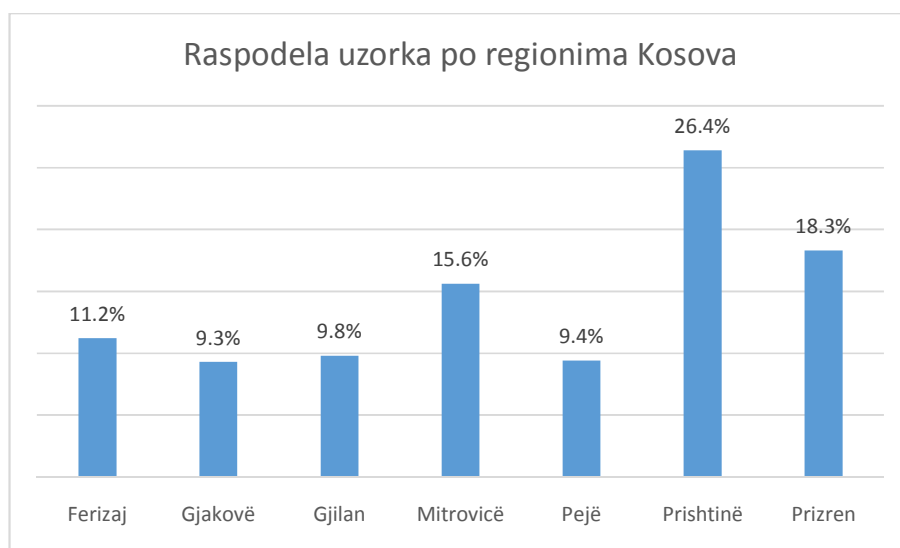
Upitnici su ispunjavani u kućama i stanovima anketiranih. Kako bi utvrdili uzorak studije korišćen je slučajni uzorak, sa utvrđenim pravilima za izbor početne tačke, sa izborom puta, zgrade, stana i anketiranog. Upitnik je ispunjavao samo jedan član porodice. Ovaj način je primenjen kako bi izbegli jednostranost anketiranih u uzorku.

Kako bi imali dovoljno prisustvo Srba za analizu, uzorak je udvostručen u dve glavne srpske opštine, Severnoj Mitrovici (Sever Kosova) i Gračanicu (Jug Kosova). Ovo je uticalo na učešće od 94 anketiranih Srba, umesto 50 anketiranih, koliko bi bilo ukoliko se ne bi udvostručio broj uzoraka.

2.4. Karakteristike uzorka

Ukupni broj anketiranih na ovom ispitivanju je 1107. Sa uzorkom ove veličine, mogućnost za grešaka tokom ocene je plus ili minus 3 procenta u bodovima (na nivou signifikante 5 posto). Obratite pažnju, greška kod uzimanja uzorka može biti veća kada je ocena samo za srpski uzorak od 94 anketiranih: sa uzorkom od 94, interval konfidencijalnosti od 95% biće plus ili minus 1 procenta bodova. Sve razlike između srpskog i albanskog uzorka su kontrolisane za statističku signifikance.

Kao što je gore naglašeno, studija je realizovana u svim sedam regiona Kosova i (trideset i osam) opština. Vidi dole raspoređenost uzorka u sedam regiona.

Broj anketa za svaku opštinu je utvrđen na osnovu broja stanovništva svake opštine i raspodela postignutog uzorka u saglasnosti je sa prostiranjem stanovništva. Obratite pažnju na donju tabelu u kojoj je opisan broj stanovništva, na osnovu Agencije za statistike Kosova⁸ i broj realizovanih anketa po opštinama.

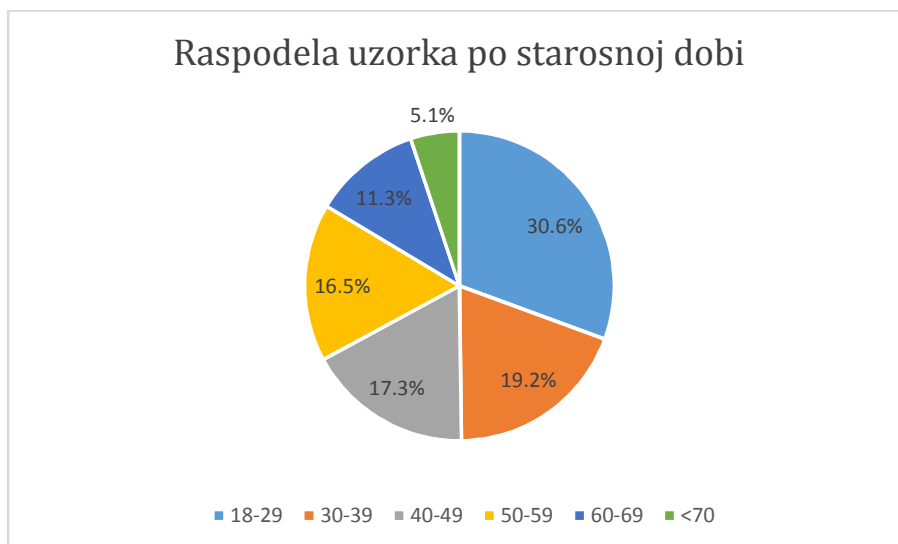
⁸Ibid.

Tabela 1. Veličina stanovništva I broj intervjuisanih po opštinama			
Br	Opština	Stanovnici	Br. intervjuisanih
1	<i>Uroševac</i>	<i>103,003</i>	<i>63</i>
2	<i>Štimje</i>	<i>27,654</i>	<i>35</i>
3	<i>Kačanik</i>	<i>33,409</i>	<i>20</i>
4	<i>Štrpce</i>	<i>6,773</i>	<i>8</i>
5	<i>Elez Han</i>	<i>9,998</i>	<i>6</i>
6	<i>Đakovica</i>	<i>95,340</i>	<i>58</i>
7	<i>Orahovac</i>	<i>59,102</i>	<i>36</i>
8	<i>Dečane</i>	<i>41,808</i>	<i>26</i>
9	<i>Junik</i>	<i>6,370</i>	<i>4</i>
10	<i>Gnjilane</i>	<i>80,162</i>	<i>48</i>
11	<i>Kamenica</i>	<i>30,750</i>	<i>19</i>
12	<i>Vitina</i>	<i>47,615</i>	<i>29</i>
13	<i>Ranilug</i>	<i>3,810</i>	<i>3</i>
14	<i>Novo Brdo</i>	<i>7,160</i>	<i>5</i>
15	<i>Parteš</i>	<i>1730</i>	<i>2</i>
16	<i>Klokot</i>	<i>2,753</i>	<i>2</i>
17	<i>Mitrovica</i>	<i>69,346</i>	<i>44</i>
18	<i>Vučitrn</i>	<i>64,468</i>	<i>39</i>
19	<i>Severna Mitrovica</i>	<i>12,211</i>	<i>40</i>
20	<i>Zvečan</i>	<i>7,376</i>	<i>5</i>
21	<i>Zubin Potok</i>	<i>6,616</i>	<i>5</i>
22	<i>Leposavić</i>	<i>13,587</i>	<i>8</i>
23	<i>Srbica</i>	<i>52,343</i>	<i>32</i>
24	<i>Peć</i>	<i>99,568</i>	<i>61</i>
25	<i>Istog</i>	<i>40,380</i>	<i>11</i>
26	<i>Klina</i>	<i>40,122</i>	<i>12</i>
27	<i>Priština</i>	<i>211,755</i>	<i>131</i>
28	<i>Obilić</i>	<i>19,144</i>	<i>12</i>

29	<i>Kosovo Polje</i>	<i>38,607</i>	<i>24</i>
30	<i>Liplane</i>	<i>57,733</i>	<i>35</i>
31	<i>Podujevo</i>	<i>83,445</i>	<i>51</i>
32	<i>Glogovac</i>	<i>61,133</i>	<i>19</i>
33	<i>Gračanica</i>	<i>12,091</i>	<i>20</i>
34	<i>Prizren</i>	<i>191,565</i>	<i>112</i>
35	<i>Suha Reka</i>	<i>60,247</i>	<i>21</i>
36	<i>Mališevo</i>	<i>58,269</i>	<i>36</i>
37	<i>Mamuša</i>	<i>5,950</i>	<i>4</i>
38	<i>Dragaš</i>	<i>34,316</i>	<i>21</i>
Total		1,798,506	1107

87% uzorka studije bili su Albanci, 9% Srba i 4 druge etničke grupe na Kosovu. Procenat Albanaca u uzorku u saglasnosti je sa popisom od 2011, što govori da su 91% Albanci, 3.4% Srbi i 5.6% 'ostali. Relativno velika proporcija Srba u uzorku održava udvostručeno srpskog stanovništva. (Mali broj etničkih grupa 'Ostali' je veoma mali za korisne analize i ne pruža osnovu za poverljivo merenje).

55.5% uzorka su muškarci i 44.5% žene. Prosečna starosna dob anketiranih je 41 godina a uzorak je obuhvatio starosnu dob od 18-91 godina. U nastavku se nalazi uzorak prema starosnoj dobi.

Na osnovu statistika popisa od 2011. godine, muškarci i omladina su više zastupljeni u realizovanom uzorku (iako manje u poređenju sa prvom sondažom). jer ni starosna dob, a ni polna pripadnost nisu čvrsto povezani sa raspodelom varijabla, na koje se ovaj izveštaj fokusira. Iz tog razloga mi smo jednostavno izveštavali o ponderiranim procentima.

Što se tiče nivoa obrazovanja, 1% uzorka su se izjasnili da nemaju diplomu škole, 3% su se izjasnili da imaju završenu samo osnovnu školu (1-5 razred), 15% su se izjasnili da imaju završenu nižu srednju školu (6-9 razred), 44% višu srednju školu (gimnazija ili stručna škola), 2% stručno obrazovanje, nakon srednje škole, 29% izjasnili su se da imaju univerzitetsku diplomu (Bachelor), 5% uglavnom Master, i manji broj sa doktoratom. Kao što se i obično događa sa sondažama, postoji veće zastupanje sa visokim obrazovanjem.

Što se tiče nivoa zaposlenosti u našem uzorku, 44% su se izjasnili da su u radnom odnosu tokom intervju, 25% nezaposleni, 9% studenti, 10% penzioneri, 12% koji ispunjavaju određene dužnosti i 1% neopredeljeni. U vezi kategorije zaposlenosti, 18% rekli su da su na stručnim ili tehničkim položajima (kao: lekari, učitelji, inženjeri, umetnici, računovođe i dr.), 4% visoki upravni položaji (kao: bankari, poslodavci velikih biznisa, službenici Vlade i dr.), 4% položaji sekretarijata (kao: sekretar, menadžer kancelarije, zapisničar, i dr.), 12%

položaji prodaje (kao si: vlasnik prodavnice, menadžer prodaje i dr.), 5% uslužni položaji (kao: vlasnik restorana, policajac, dežurni i dr.), 7% kvalifikovan radnik (kao: mehaničar, električar i dr.), 3% polu kvalifikovani radnik (kao: vozač autobusa, stolar, i dr.), 2% nekvalifikovani radnik (kao: fizički radnik, portir, i dr.), 2% radnici na farmi (kao: farmer, fizički radnik na farmi i dr.), 13% studenti, 21% domaćice.

2.5. Analiza podataka

Odgovori učesnika su uključeni u SPSS. Opisna statistika, kao frekvencije i kros-tabulacije na osnovu etničkih grupa, korišćene su za analizu podataka. Mi smo takođe kontrolisali da li se rezultati menjaju po starosnoj dobi, polnoj pripadnosti, nivou obrazovanja i situacije zaposlenosti.

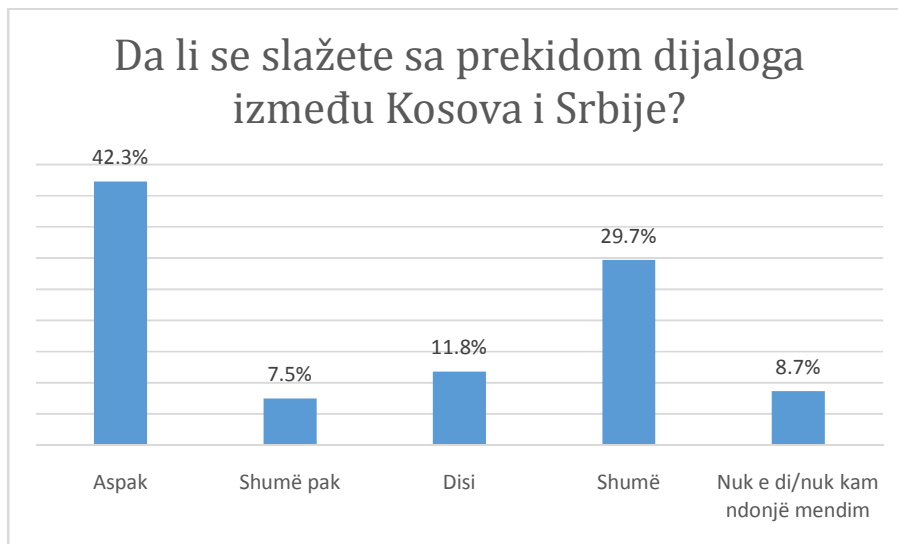
3. Nalazi: Put napred i nazad

Ovaj deo opisuje nalaze ove sondaže u četiri pod-sekcije: **(i)** prekid ili neprekid dijaloga između Kosova i Srbije; **(ii)** u slučaju konačnog sporazuma između Kosova i Srbije, da li Kosovo treba da ostane država ili da se pripoji Albaniji; **(iii)** percepcija građana Kosova u vezi *tri scenarija* o eventualnom sporazumu između Kosova i Srbije (uključujući glavne razloge za podršku ili nedostatak podrške u vezi tri scenarija); i **(iv)** percepcija građana Kosova u vezi podrške politike Sjedinjenih Američkih Država i Evropske Unije za postizanje sveobuhvatnog i zakonski obavezujućeg sporazuma između Kosova i Srbije.

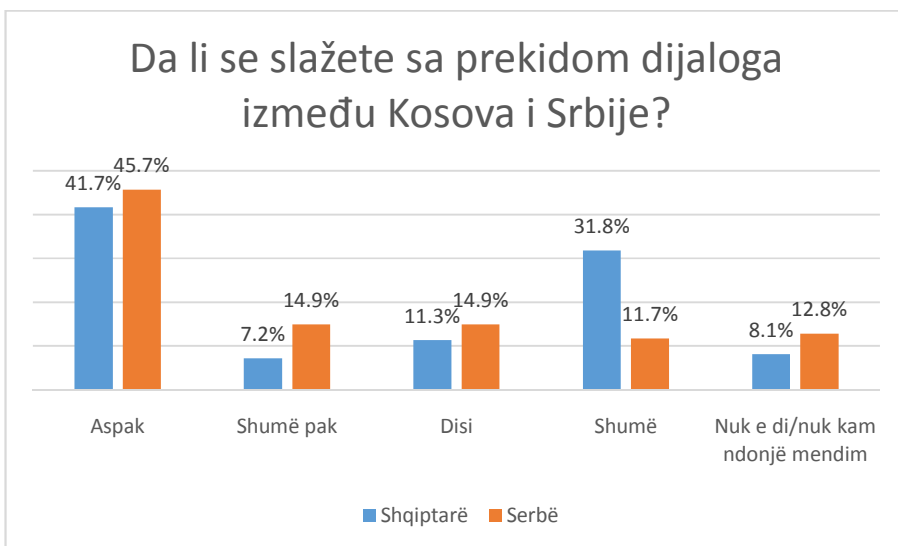
3.1. Prekid ili neprekid dijaloga između Kosova i Srbije

U vezi ovog pitanja postavljeno je sledeće pitanje: **Da li se slažete sa prekidom dijaloga između Kosova i Srbije?**

Nalazi o ovom pitanju proizveli su sledeći pejzaž: Polovina uzorka, 50% totala, ne slažu se sa prekidom dijaloga (42% izjasnili su se da se oni ne slažu 'nimalo' i dalje 8% rekli su da se 'malo' slažu), oko, 42% izjasnili su se (12% odgovorili su 'donekle i 30% 'potpuno) se slažu sa prekidom dijaloga između Kosova i Srbije. 9% učesnika izjasnili su se 'ne znam/nemam neko mišljenje' o ovom pitanju. Stoga, postoji jasan stav u prilog nastavka dijaloga.

Ocena albanskih i srpskih uzoraka govori o sličnom modelu odgovora (iako su razlike između dve grupe statistički naglašene: 49% Albanaca i oko 61% Srba izjasnili su se 'veoma malo' ili 'nimalo' se slažu sa prekidom dijaloga sa Srbijom. 43% Albanaca i 27% Srba izjasnili su se da se 'donekle' ili 'u potpunosti slažu sa prekidom dijaloga između Kosova i Srbije. 8% Albanaca i 13% Srba izjasnili su se 'ne znam /nemam neko mišljenje' o ovom pitanju.

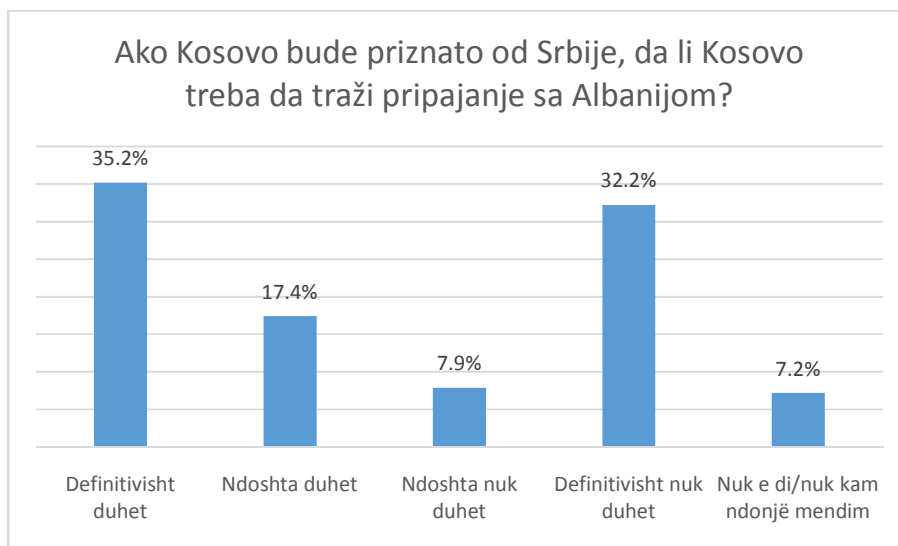

3.2. Da li Kosovo treba da traži pripajanje sa Albanijom?

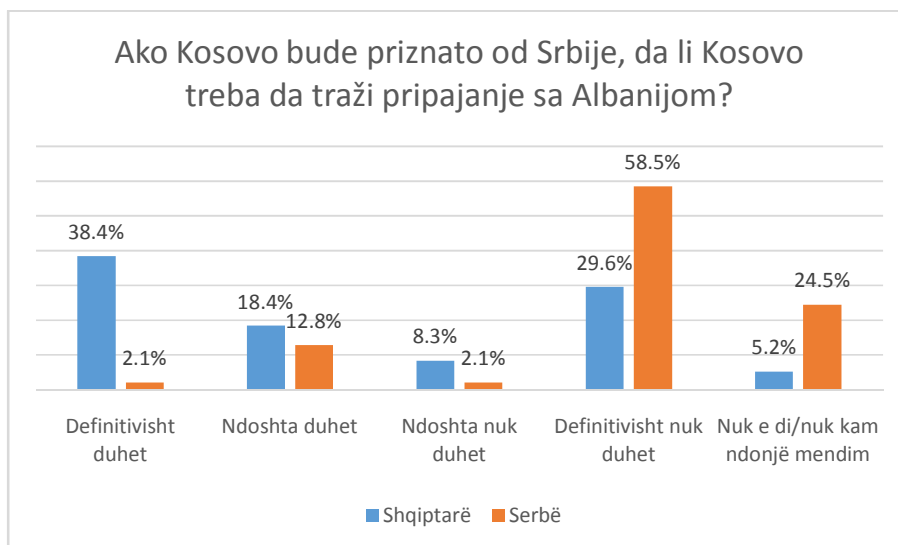
Vraćajući se na pitanje da li Kosovo treba da traži pripajanje sa Albanijom, sondaža je postavila dole navedeno pitanje:

Ako Kosovo bude priznato od Srbije, da li Kosovo treba da traži pripajanje sa Albanijom?

53% ukupnog uzorka odgovorili su da Kosovo 'svakako treba' ili 'možda treba da traži pripajanje sa Albanijom ako bude priznato od Srbije. 40% izjasnilo se da Kosovo 'definitivno ne treba' ili 'možda ne treba' da traži pripajanje sa Albanijom ako bude priznato od Srbije. 7% učesnika izjasnilo se da da 'ne znam /nemam neko mišljenje' o ovom pitanju.

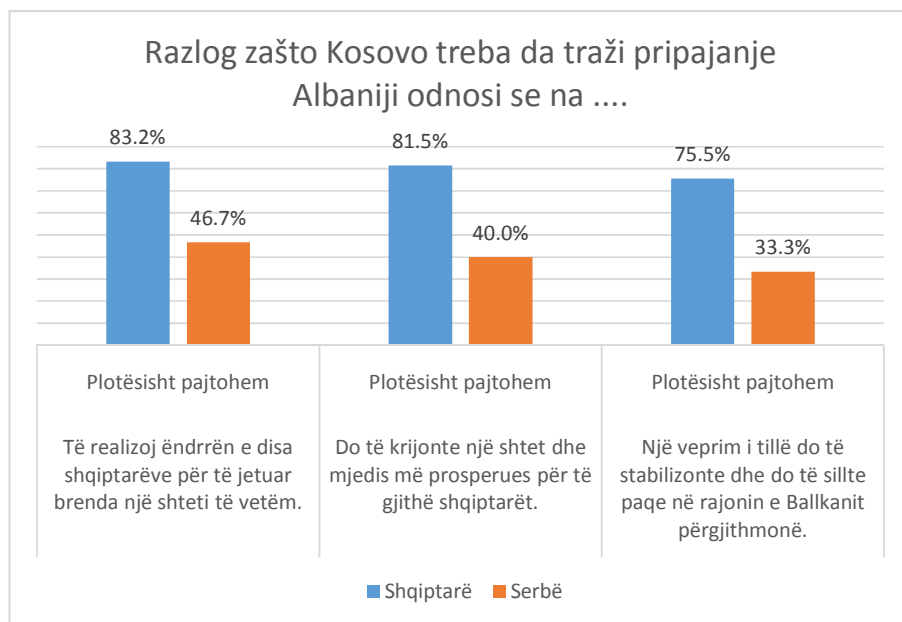

Ocena odgovora albanskih i srpskih uzoraka govore o modelu drugačijih (veoma različitih) odgovora, ipak: 57% Albanaca i samo 15% Srba izjasnili su se da Kosovo 'definitivno treba' ili 'možda treba' da traži pripajanje sa Albanijom, ako bude priznato od Srbije. 38% Albanaca i 61% Srba rekli su da Kosovo 'možda ne treba' ili 'definitivno ne treba' da traži pripajanje sa Albanijom ako bude priznato od Srbije. (vidi donji grafikon). 5% Albanaca i 25% Srba izjasnili su se 'ne znam/nemam neko mišljenje o tom pitanju'.

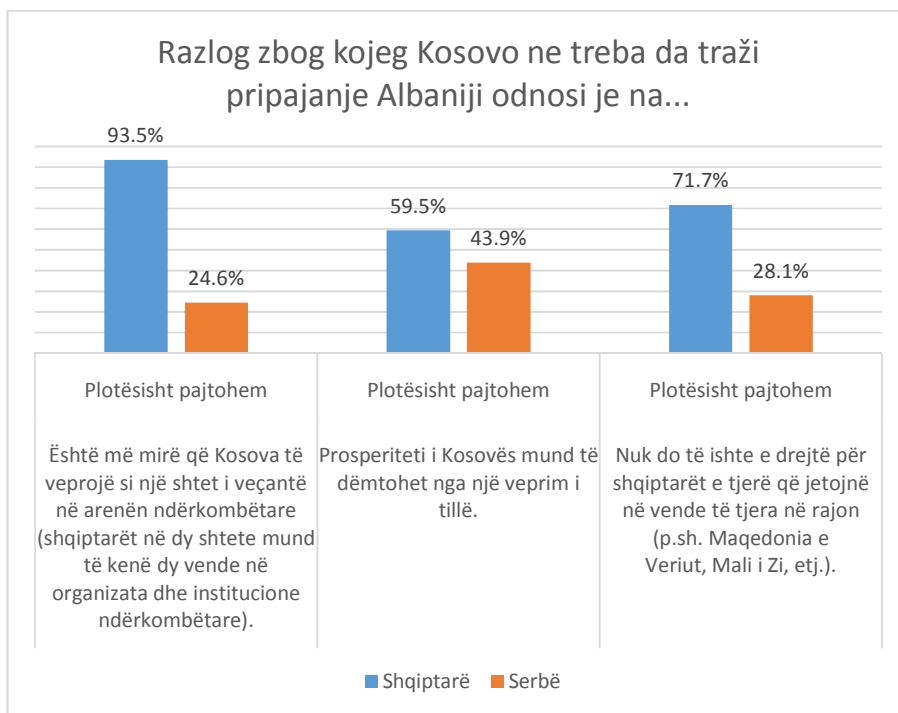
Sa niz sledećih pitanja, sondaža traži da shvati glavne razloge anketiranih zašto Kosovo treba' da traži pripajanje sa Albanijom, ako bude priznato od Srbije. U

nastavku videćemo razliku između Albanaca i Srba u vezi glavnih razloga zašto Kosovo treba da traži pripajanje Albanijom. Ovo pitanje je postavljeno samo ispitanicima, koji su odgovorili da Kosovo 'definitivno treba' ili 'možda treba' da traži pripajanje sa Albanijom, ako bude priznato od Srbije, tako da je (57% Albanaca i 15% Srba izjasnilo se pozitivno za pripajanje):

Kako se može videti, anketirani koji su se izjasnili u prilog pripajanja, Albanci su imali pozitivne poglede za ekonomske, političke i beneficije za napredak, dok srpski ispitanici su imali manje pozitivno mišljenje.

Vraćajući se na razloge zbog kojih ne treba tražiti pripajanje, anketirani koji su odgovorili da Kosovo 'definitivno ne treba' ili 'možda ne treba' da traži pripajanje Albaniji, postavljeno je niz pitanja, kao u produžetku (zapamtite 38% Albanaca i 61% Srba, nisu želeli pripajanje Albaniji, tako da su postavljena sledeća pitanja):

Ovde možemo videti da anketirani Albanci, koji su bili protiv pripajanja, naročito naglašavaju međunarodne prednosti dveju država, a manje su naglašavali ekonomske beneficije.

3.3. Tri scenarija o eventualnom sporazumu između Kosova i Srbije

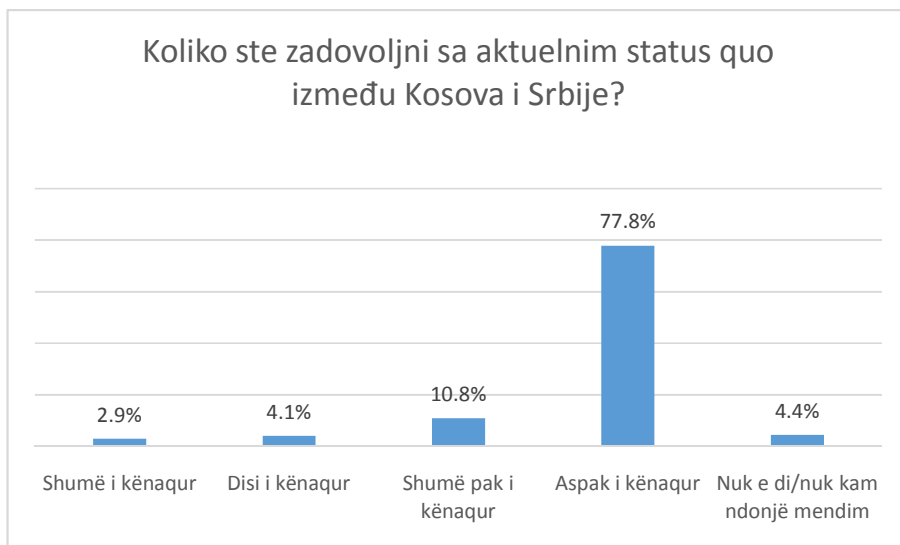
Učesnici sondaže upoznati su o opcijama/alternativama o eventualnom sporazumu između Kosova i Srbije: a) nastavak status quo-a; b) priznavanje de facto od strane Srbije u razmenu za proširene izvršne nadležnosti za Asocijaciju/zajednicu srpskih opština Kosova; i c) razgraničenje između Kosova i Srbije, u razmenu za globalno priznavanje Kosova i otvaranje puta za učlanjivanje u OUN. Kako bi bilo jasnije, ispitivači su objasnili anketiranim, a takođe je pisalo u sondaži, šta podrazumeva status quo⁹, i de fakto i proširene izvršne nadležnosti¹⁰.

⁹Status quo, podrazumeva nedostatak uzajamnog priznavanja i politički i diplomatski odnosi između Kosova i Srbije su obustavljeni.

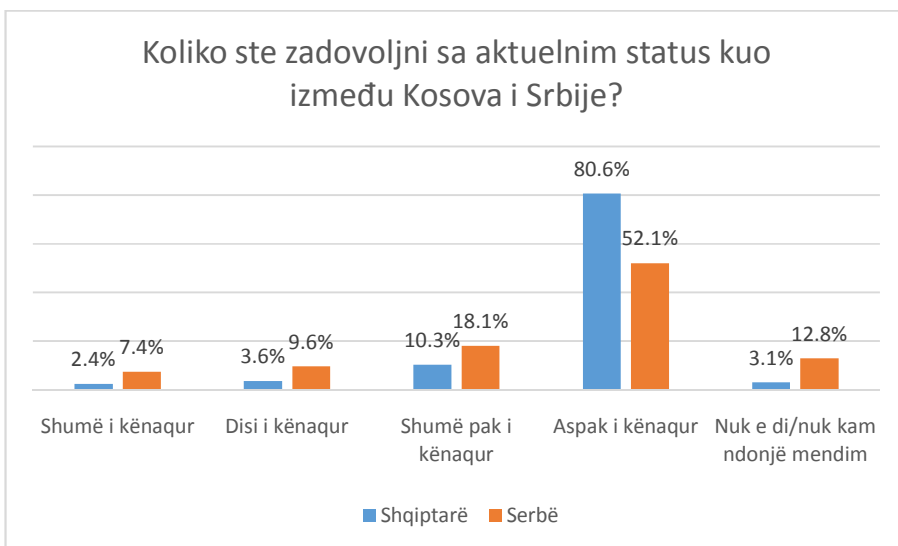
¹⁰Priznavanje de facto, podrazumeva da Srbija priznaje institucije Kosova, ali ne priznaje državnost Kosova; sa proširenim izvršnim nadležnosti a podrazumeva se snaga za koja obuhvata ustavne izmene na Kosovu i stvara se novi politički entitet na Kosovu, što bi bila jedna jedinica polovine autonomije.

3.3.1. Prvi scenarijo: Nastavak status quo-a

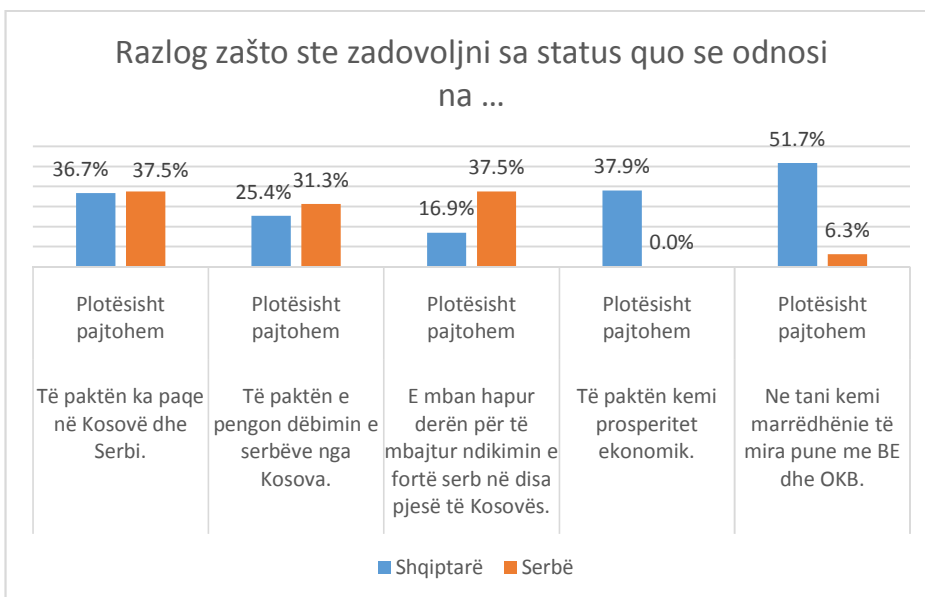
Što se tiče prvog scenarija, postavili smo dole navedeno pitanje: Koliko ste zadovoljni sa aktuelnim status quo između Kosova i Srbije? 7% su odgovorili 'veoma zadovoljni' ili 'donekle zadovoljni' u vezi aktuelnog status quo-a između Kosova i Srbije (vidi donji grafikon). Veći deo učesnika (89%) odgovorilo je sa 'veoma malo' ili 'nimalo zadovoljni sa aktuelnim 'status quo-m između Kosova i Srbije. 6% je odgovorilo sa 'ne znam/ nemam neko mišljenje' o ovom pitanju.

Posebna analiza albanskih i srpskih uzoraka govori o modelu drugačijih odgovora. 6% anketiranih Albanaca i 17% Srba izjasnili su se u potpunosti zadovoljni' ili 'donekle zadovoljni' sa aktuelnim status quo između Kosova i Srbije. 91% anketiranih Albanaca u poređenju sa 70% Srba su 'veoma malo zadovoljni' ili 'nimalo zadovoljni' sa aktuelnim status quo između Kosova i Srbije(vidi donji grafikon). 3% Albanaca i 13% Srba odgovorili su 'ne znam/nemam neko mišljenje' o aktuelnim status quo-om između Kosova i Srbije. Ove razlike su statistički značajne (na nivou 0.01), ali rezultati odgovaraju idejama da u dve zajednice postoji različito raspoloženje.

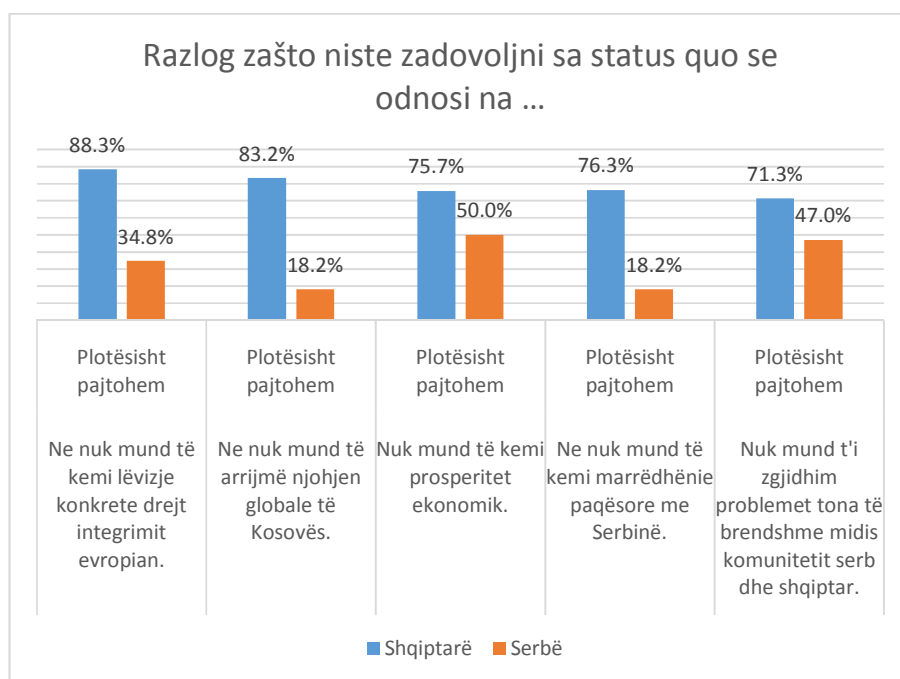

Zatim smo nastavili sa niz pitanja o glavnim razlozima zašto su anketirani zadovoljni ili nisu zadovoljni sa aktuelnim status-quo-m između Kosova i Srbije. Ispitanici su odgovorili 'potpuno zadovoljni' ili 'donekle zadovoljni' sa aktuelnim status quo-om između Kosova i Srbije (vidi donji grafikon). U vezi glavnih razloga zašto su oni zadovoljni sa aktuelni status quo-om između Kosova i Srbije (sećate se da samo 6% Albanaca i 17% ispitanih Srba bili su zadovoljni, tako da su im postavljena sledeća pitanja, stoga odgovori, na osnovu brojki je mali):

Kao što se može videti, ni Albanci a ni Srbi nisu naročito entuzijasti za jedan od ovih razloga za održavanje status quo-a, samo poslednji – ima dobre radne odnose sa EU i OUN – dobio je veću podršku albanskih ispitanika.

Vraćamo se ponovo na ispitanike koji su bili 'nimalo zadovoljni' ili 'veoma malo zadovoljni' sa status quo-m između Kosova i Srbije. Ovim ispitanicima postavljeno je paralelno niz pitanja. (Sećate se da većina albanskih ispitanika (91%) i srpskih ispitanika (70%) bili su nezadovoljni sa status quo-m, stoga je postavljeno niz pitanja):

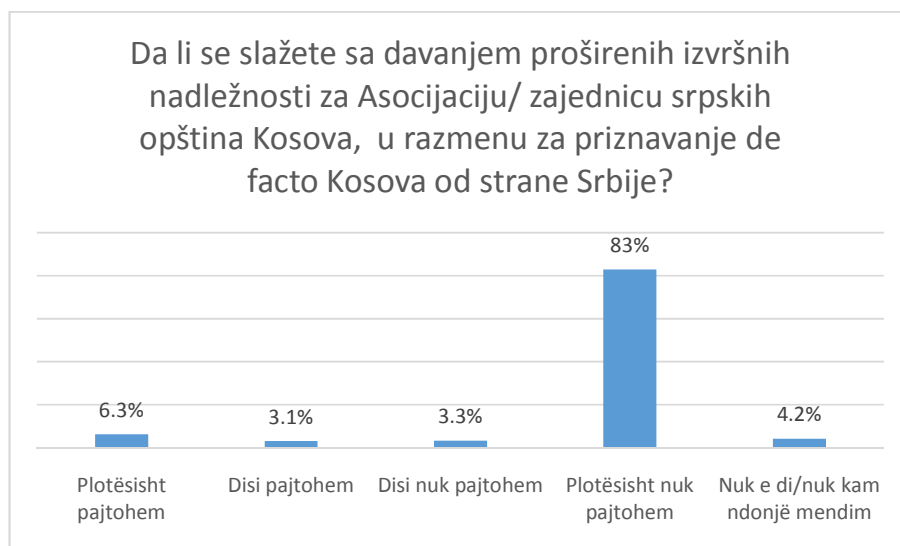

Kao što se može primetiti, bilo je više šansi da albanski ispitanici spominju nedostatak konkretnih pomaka ka evropskoj integraciji, kao razlog nezadovoljstva, zatim nedostatak globalnog priznavanja, izostanak priznavanja od strane Srbije, nedostatak ekonomskog napretka i nedostatak rešavanja unutrašnjih problema između dveju država. Sa druge strane, srpski ispitanici imali su razne prednosti, naročito se fokusirajući na ekonomski napredak i nerešene unutrašnje probleme.

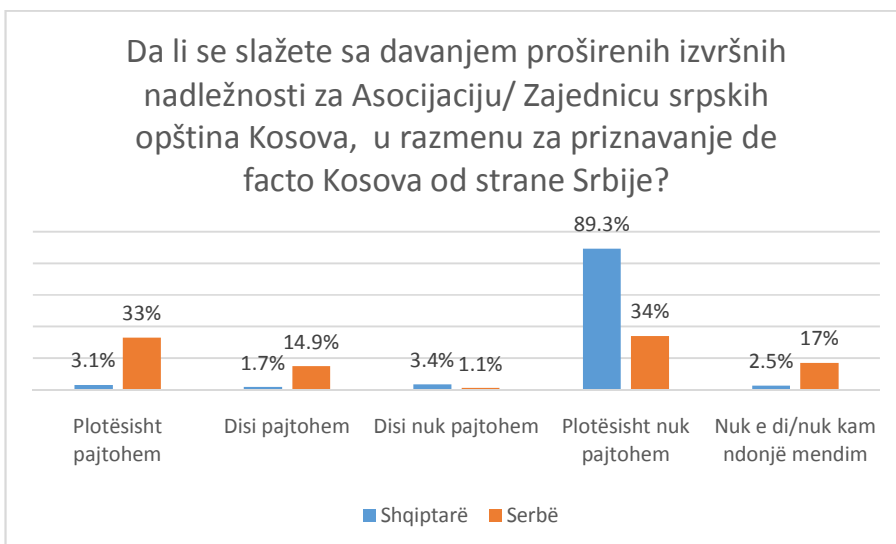
3.3.2. Drugi scenarij: Priznavanje de facto od strane Srbije i proširene izvršne nadležnosti za Asocijaciju/ zajednicu srpskih opština Kosova

U vezi ovog scenarija, učesnicima su postavljena sledeća pitanja: Da li se slažete sa davanjem proširenih izvršnih nadležnosti za Asocijaciju/ zajednicu srpskih opština Kosova, u razmenu za priznavanje de facto Kosova od strane Srbije?

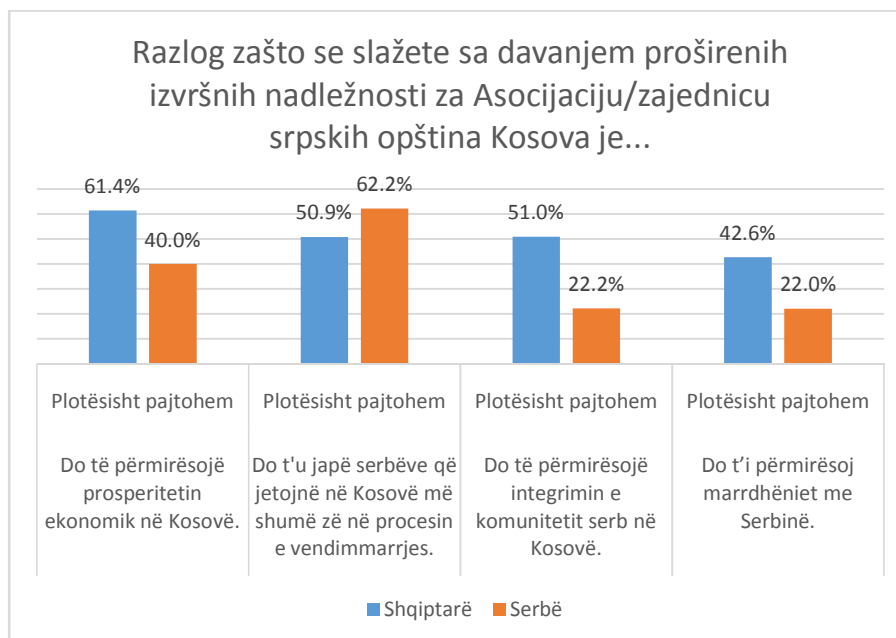
Manji broj učesnika (10%) izjasnili su se 'u potpunosti se slažem' ili 'donekle se slažem' za davanje proširenih izvršnih nadležnosti za Asocijaciju/zajednicu srpskih opština Kosova, u razmenu za priznavanje de facto Kosova od strane Srbije. Većina učesnika (84%) rekli su 'donekle se ne slažem' ili 'u potpunosti se ne slažem' za davanje proširenih izvršnih nadležnosti za Asocijaciju/zajednicu srpskih opština Kosova, u razmenu za priznavanje de facto Kosova od strane Srbije.

Analiza odgovora albanskog i srpskog uzorka govore o sličnom modelu odgovora. 5% anketiranih Albanaca u poređenju sa 48% Srba odgovorili su 'u potpunosti se slažem' ili 'donekle se slažem' za davanje proširenih izvršnih nadležnosti za Asocijaciju/zajednicu srpskih opština Kosova, u razmenu za priznavanje de facto Kosova od strane Srbije. 93% anketiranih Albanaca i 35% Srba izjasnili su se e 'donekle se ne slažem' ili 'ne slažem' za davanje proširenih izvršnih nadležnosti za Asocijaciju/zajednicu srpskih opština Kosova, u razmenu za priznavanje de facto Kosova od strane Srbije. 2.4% anketiranih Albanaca i 17% Srba izjasnili su se 'ne znam/nemam neko mišljenje' o ovom pitanju.

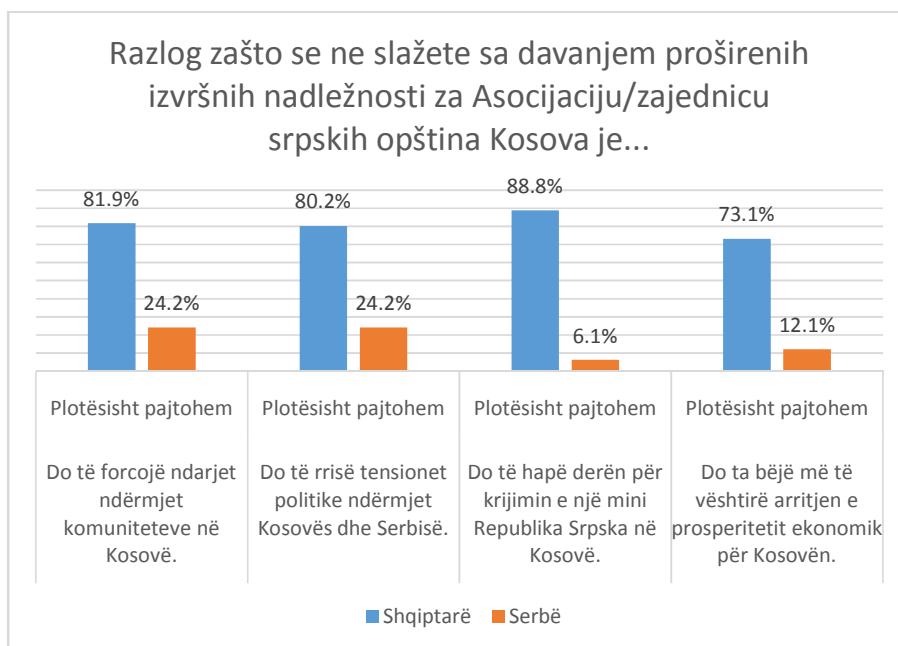

Sa sledećim pitanjima, sondaža je imala za cilj da dobije glavne razloge zbog kojih se anketirani slažu ili se ne slažu sa davanjem proširenih izvršnih nadležnosti za Asocijaciju/Zajednicu srpskih opština Kosova, u razmenu za priznavanje de facto Kosova od strane Srbije. Anketirani su se izjasnili 'definitivno se slažem' ili 'donekle se slažem' davanjem proširenih izvršnih nadležnosti za Asocijaciju/Zajednicu srpskih opština Kosova, i postavili smo sledeća pitanja (sećate se, samo 5% Albanaca i 48% Srba postavili smo ova pitanja):

Anketirani Srbi, kojim je postavljeno ovo pitanje, najčešći razlog je da Srbima treba dozvoliti da budu glasniji u procesu donošenja odluka. Ovaj razlog je naglašen između srpskih ispitanika, jer je to alternativa za integraciju srpske zajednice na Kosovu i poboljšanje odnosa sa Srbijom.

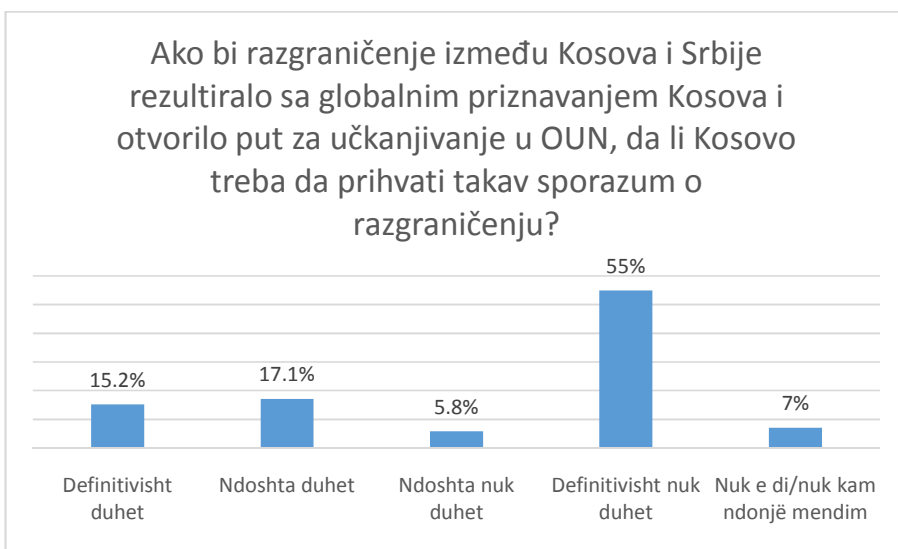
Ajo se vratimo na anketirane koji su se izjasnili 'u potpunosti se ne slažem' ili 'donekle se ne slažem' sa davanjem proširenih izvršnih nadležnosti za Asocijaciju/zajednicu srpskih opština Kosova, niz drugih pitanja postavljeno je (sećate se, 93% Albanaca i 35% srpskih ispitanika postavljena su ova pitanja):

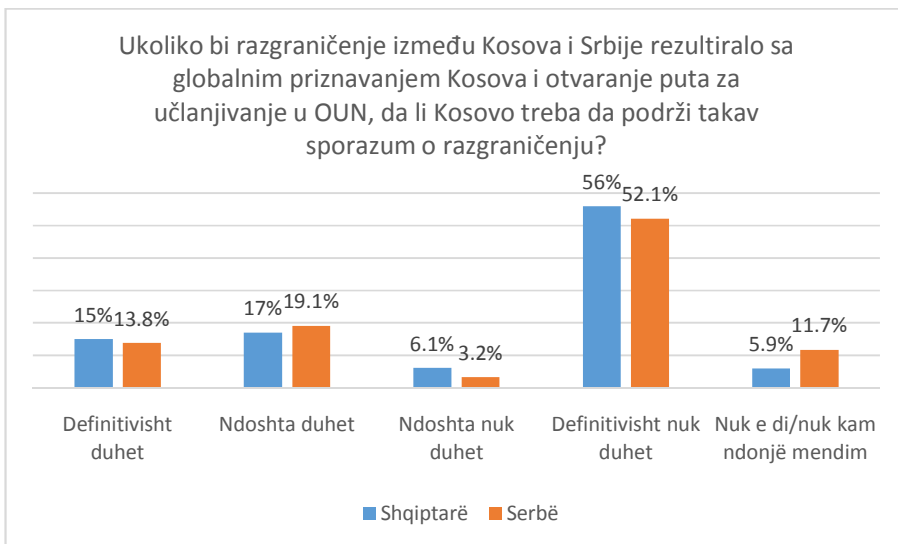
Kao što se može videti, albanski ispitanici, koji su se protivili davanjem proširenih izvršnih nadležnosti za Asocijaciju/zajednicu srpskih opština Kosova, snažno su se složili da takve nadležnosti mogu da otvore put za formiranje mini Republike Srpske, kao i uznemirenje u vezi podele zajednica na Kosovu i povećanje političkih tenzija između Kosova i Srbije.

3.3.3. Treći scenarij: Razgraničenje između Kosova i Srbije u razmenu za globalno priznavanje Kosova i otvaranje puta za učlanjivanje u OUN

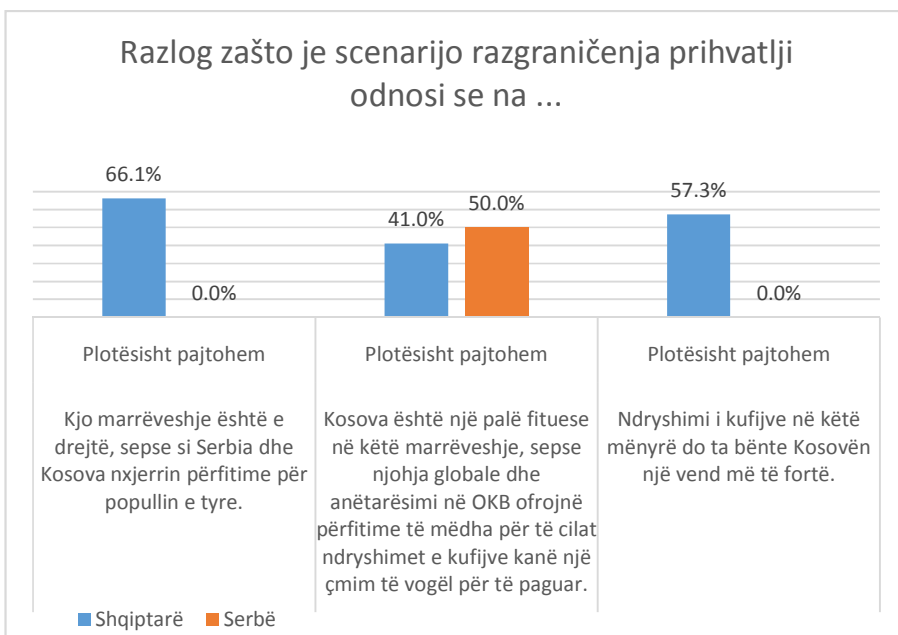
U vezi ovog scenarija, anketiranim je postavljeno sledeće pitanje: Ako bi razgraničenje između Kosova i Srbije rezultiralo sa globalnim priznavanjem Kosova i otvorilo put za učlanjivanje u OUN, da li Kosovo treba da prihvati takav sporazum o razgraničenju? 32% uzorka izjasnili su se da Kosovo 'definitivno treba' ili 'možda treba' da podrži opciju razgraničenja, što bi rezultiralo sa globalnim priznavanjem Kosova i otvorilo put za učlanjivanje u OUN (vidi donji grafikon). Suprotno, 61% se izjasnilo da Kosovo 'možda ne treba' ili 'definitivno ne treba' da podrži opciju razgraničenja, što bi rezultiralo sa globalnim priznavanjem Kosova i otvorilo put za učlanjivanje u OUN. 7% izjasnili su se 'ne znam/nemam neko mišljenje' o tom pitanju.

Posebna analiza e albanskog i srpskog uzorka predstavlja veoma sličan model odgovora. 32% anketiranih Albanaca i 33% Srba odgovorili su 'definitivno treba' ili 'možda treba' da podržati opciju razgraničenja između Kosova i Srbije što bi rezultiralo sa globalnim priznavanjem Kosova i otvaranja puta za učlanjivanje u OUN. 62% Albanaca i 55% Srba odgovorili su da Kosovo 'možda ne treba' ili 'definitivno ne treba' da podrži opciju razgraničenja između Kosova i Srbije što bi rezultiralo sa globalnim priznavanjem Kosova i otvaranjem puta za učlanjivanje u OUN. 6% anketiranih Albanaca i 12% Srba izjasnili su se 'ne znam/nemam neko mišljenje' o tom pitanju. (Nijedna od ovih razlika, osim odgovora 'ne znam' bile su značajne statistike dveju zajednica).

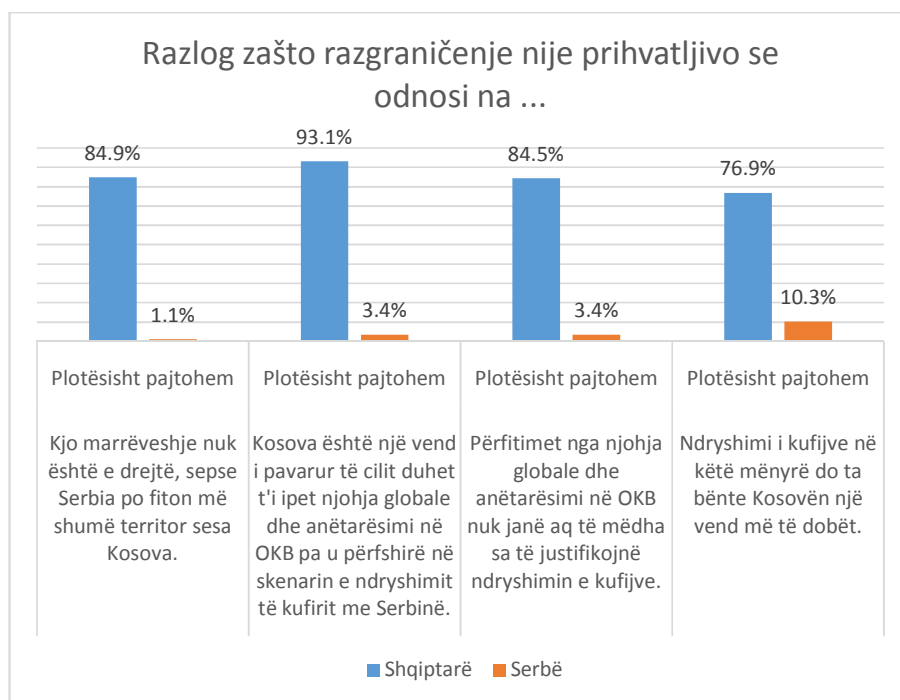

Sa sledećim pitanjima sondaža je imala za cilj da sazna glavne razloge zašto bi ispitanici podržali ili ne bi podržali scenarijo razgraničenja. Ispitanicima koji su odgovorili da Kosovo 'definitivno treba' ili 'možda treba' razgraničenje između Kosova i Srbije rezultiralo sa globalnim priznavanjem Kosova i otvaranjem puta za učlanjivanje u OUN, postavljeno je dole navedeno pitanje (sećate se, 32% Albanaca i 33% Srba postavljena su ova pitanja):

Anketirani Albanci, kojim je postavljeno ovo pitanje, najčešće su naglašavali razlog podrške, zato što je ovaj sporazum pravedan, dok manji broj istih su mišljenja da razgraničenje između Kosova i Srbije, učiniće Kosovo jačom zemljom i sjedinjenijom unutar zemlje, srpski ispitanici su mišljenja da sporazumom o razgraničenju Kosovo će biti pobjednička strana zbog globalnog priznavanja i učlanjivanja u OUN.

Vraćajući se na ispitanike, koji su odgovorili da Kosovo 'definitivno ne treba' ili 'možda ne treba' da podrži scenarijo razgraničenja ako bi to rezultiralo globalnim priznavanjem i otvaranje puta za učlanjivanje u OUN, postavili smo dole navedeno pitanje (sećate se, 62% Albanaca i 55% Srba, postavljena su ova pitanja):

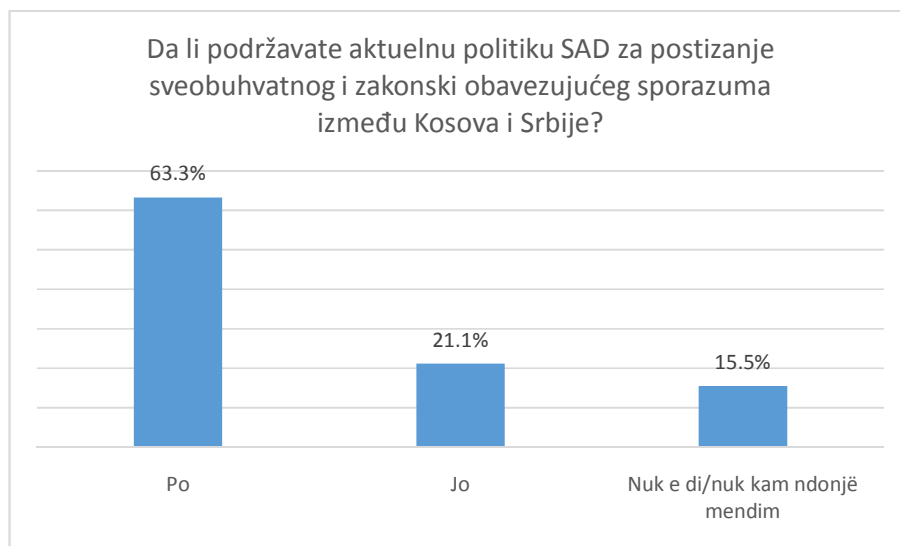
Kao što se može videti, albanski ispitanici koji su ili protiv razgraničenja, često se složili da je Kosovo nezavisna država, koja treba biti globalno priznata i učlanjena u OUN, bez potrebe razgraničenja.

4. Da li podržavate aktuelnu politiku SAD i EU za postizanje sveobuhvatnog i zakonski obavezujućeg sporazuma između Kosova i Srbije?

U vezi međunarodne podrške za postizanje sveobuhvatnog i zakonski obavezujućeg sporazuma između Kosova i Srbije, ispitanicima je postavljeno sledeće pitanje:

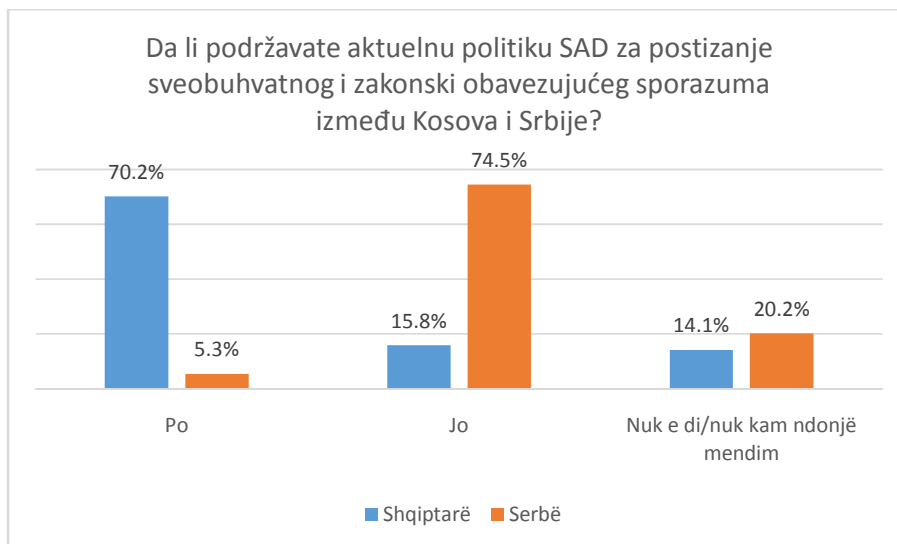
a) Da li podržavate aktuelnu politiku SAD i EU za postizanje sveobuhvatnog i zakonski obavezujućeg sporazuma između Kosova i Srbije?

63% odgovorili su 'da' za podršku američke politike za postizanje sveobuhvatnog i zakonski obavezujućeg sporazuma između Kosova i Srbije. 21% odgovorili su 'ne', izjašnjavajući se protiv američke politike za postizanje sveobuhvatnog i zakonski obavezujućeg sporazuma između Kosova i Srbije. 16% odgovorili su 'ne znam / nemam neko mišljenje' o ovom pitanju.

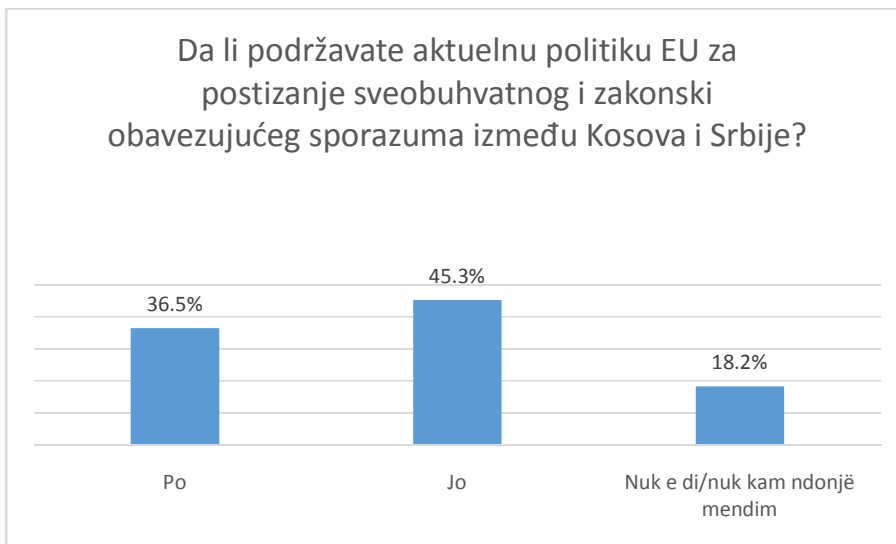
Analiza odgovora između albanskih i srpskih ispitanika govori o drugom modelu odgovora. 70% Albanaca i 5% Srba odgovorili su 'da', u prilog američke politike za postizanje sveobuhvatnog i zakonski obavezujućeg sporazuma između Kosova i Srbije. 16% Albanaca i 75% Srba odgovorili su 'ne', izjašnjavajući se protiv američke politike za postizanje sveobuhvatnog i zakonski obavezujućeg

sporazuma između Kosova i Srbije. 14% Albanaca i 20% Srba odgovorili su 'ne znam/nemam neko mišljenje' o ovom pitanju.

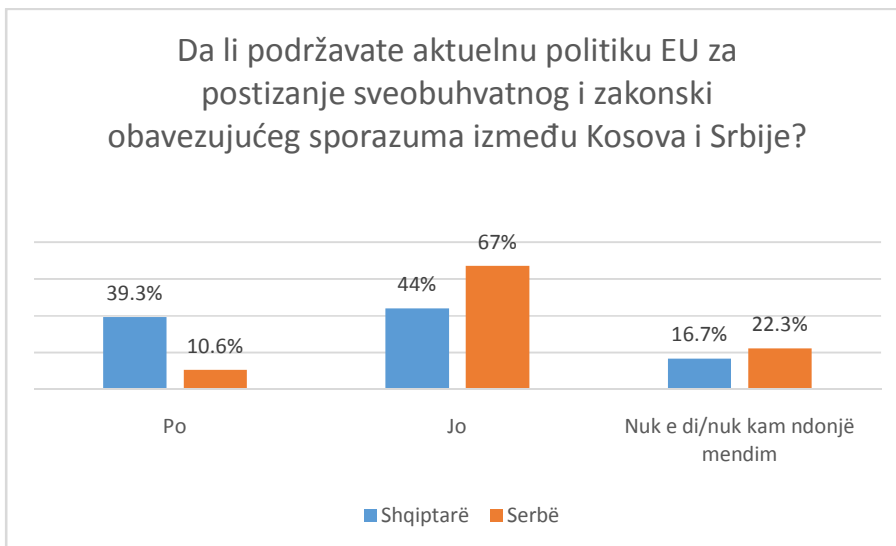

(b) Da li podržavate aktuelnu politiku EU za postizanje sveobuhvatnog i zakonski obavezujućeg sporazuma između Kosova i Srbije?

37% odgovorili su 'da', naglašavajući podršku za politiku EU za postizanje sveobuhvatnog i zakonski obavezujućeg sporazuma između Kosova i Srbije. 45% odgovorili su sa 'ne', izjašnjavajući se protiv podrške politike EU za postizanje sveobuhvatnog i zakonski obavezujućeg sporazuma između Kosova i Srbije. 18% odgovorili su 'ne znam/nemam neko mišljenje' o ovom pitanju.

Analiza odgovora albanskog i srpskog uzorka govori o drugom modelu odgovora. 39% Albanaca i 11% Srba odgovorili su sa 'da' za podršku za politiku EU za postizanje sveobuhvatnog i zakonski obavezujućeg sporazuma između Kosova i Srbije. 44% Albanaca i 67% Srba odgovorili su 'ne', izjašnjavajući se protiv podrške politike EU za postizanje sveobuhvatnog i zakonski obavezujućeg sporazuma između Kosova i Srbije. 18% odgovorili su 'ne znam/nemam neko mišljenje' o ovom pitanju.

5. Analiza upoređivanja

U ovom delu, mi analiziramo i upoređujemo nekoliko glavnih pitanja tokom prve i druge sondaže. Prva sondaža realizovana decembra 2018. a druga maja 2019. Cilj druge sondaže je bio da se korenito istraže scenarijo o 'Velikom finalu' između Kosova i Srbije. Druga sondaža u mnogim aspektima liči na prvu sondažu, koja ima sličnu metodologiju, metodu za izbor opština i izbor uzoraka. U nastavku možete videti neka od glavnih pitanja i analizu upoređivanja:

a) Prekid ili neprekid dijaloga između Kosova i Srbije?

Izgleda da postoji tendencija rasta u pravcu prekida dijaloga između Kosova i Srbije u javnom mnjenju Kosova (29% Sondaža 1 - 42% Sondaža 2). Ipak, još uvek većina stanovništva je protiv prekida dijaloga između Kosova i Srbije (62% Sondaža 1 - 50% Sondaža 2). Dalje analize govore o tome da je tendencija za prekih dijaloga prisutna u oba albanska uzorka (30% Sondaža 1 - 43% Sondaža 2) i srpski uzorak (19% Sondaža 1 - 27% Sondaža 2).

Razlika je proticanjem vremena statistički značajna ($p < 0.01$). Međutim bilo je nekoliko promena u metodologiji između dve sondaže (sa kodom odgovora koji su pruženi tokom obe sondaže). Stoga, ne možemo da isključimo mogućnost da je razlika metodološki artefakt. Pre donošenja nekog tačnog zaključka, mi moramo da koristimo model razlike, proticanjem vremena, za druga glavna merenja.

b) Da li Kosovo treba da traži pripajanje Albanijom, ako bude priznata od strane Srbije?

Dok postoji smanjenje podrške za nastavak dijaloga između Kosova i Srbije, postoji veća podrška za pripajanje sa Albanijom. 43% u sondaži 1 u poređenju sa

53% u sondaži 2 ukupnog uzorka podržavaju pripajanje Kosova Albaniji. 50% sondaže 1 u poređenju sa 40% sondaže 2 odbili su ideju za pripajanje. Dalje analize govore da je podrška za pripajanje Albaniji povećana u albanskom uzorku. (44% Sondaža 1 - 57% Sondaža 2) i srpski uzorak (6% Sondaža 1 - 15% Sondaža 2). Treba naglasiti da je velik broj odgovora srpskih ispitanika bio 'ne znam/nemamo neko mišljenje' o ovom pitanju (27% Sondaža 1 - 25% Sondaža 2).

Ova je razlika statistički značajna ($p < 0.01$). Budući da je pitanje postavljeno na identičan način tokom obe sondaže, možemo imati više poverenje u rezultate. Ipak, istina je mišljenje znatno podeljeno između pripajanja Albaniji i zadržavanju status quo-a između dve države. Ravnoteža mišljenja je promenjena, ali ne na odlučujući način. Može biti da ostane neodrživo mišljenje o ovom pitanju, koje za sada ostaje hipotetično kao pitanje.

c) Tri alternativna scenarija za eventualni sporazum između Kosova i Srbije

Što se tiče scenarija - **status quo**-a upoređivanje rezultata govori da raste nezadovoljstvo sa aktuelnim status quo-m između Kosova i Srbije (79% Sondaža 1 - 89% Sondaža 2). Ovaj rast je primećen i u albanskom uzorku (82% Sondaža 1 - 91% Sondaža 2) i srpskom uzorku (50% Sondaža 1 - 70% Sondaža 2). Još jednom razlika u statistikama je značajna ($p < 0.01$). Moguće tumačenje ove konstatacije da što duže traje blokada pojedinih pitanja, koja su i dalje nerešena, veće je razočarenje stanovništva zbog nedostatka progressa.

Scenarijo - **davanje izvršnih nadležnosti za Asocijaciju/zajednicu srpskih opština Kosova, u razmenu za de facto priznavanje Kosova od strane Srbije**- opšti rezultati, koji su u suprotnosti sa ovim scenarijem, ostaju relativno održivi (84% Sondaža 1 - 86% Sondaža 2). Ipak, dalja analiza govori o obratnom modelu rezultata između albanskog i srpskog uzorka. U albanskom uzorku postoji smanjenje podrške za ovaj scenarijo (9% Sondaža 1 - 5% Sondaža 2) i u srpskom uzorku postoji veće povećanje podrške za ovaj scenarijo (16% Sondaža 1 - 48% Sondaža 2). Treba naglasiti da između srpskih ispitanika, odgovor 'ne

znam/nemamo neko mišljenje' o tom pitanje ostaje visok (25% Sondaža 1 - 17% Sondaža 2).

Moramo se prisjetiti da uzorci srpskih ispitanika su mali (oko 100 anketiranih za svaku sondažu). Ipak, proporcija u rastu srpskih uzoraka, koji podržavaju izvršne proširene nadležnosti za ZSO statistički je značajna ($p < 0.05$). Stoga, postoji rast na prostiranju polarizacije između dve zajednice po ovom pitanju. To može ponovo da odražava razočarenje zbog nerešenih pitanja između Srbije i Kosova.

Scenarijo – **razgraničenje između Kosova i Srbije rezultiraće globalnim priznavanjem Kosova i otvoriće put za učlanjivanje u OUN** – ukupni rezultati, koji podržavaju ovaj scenarijo, ostaju relativno održivi (30% Sondaža 1 - 32% Sondaža 2). U albanskom uzorku podrška je malo povećana (30% Sondaža 1 - 32% Sondaža 2) i malo više u srpskom uzorku (27% Sondaža 1 - 33% Sondaža 2). Treba naglasiti da postoji znatan pad za odgovor 'ne znam/nemam neko mišljenje' o ovom pitanju (26% sondaža 1 - 12% sondaža 2). Ipak, ni jedna od ovih razlika nisu statistički značajne.

6. Zaključci

Ova sondaža ima za cilj identifikaciju mišljenja i stavova građana (*Glas naroda*) u vezi scenarija o 'Velikom finalu' između Kosova i Srbije. Ukupni broj tokom naše sondaže je 1107 ispitanika (87% Albanaca, 9% Srba i 4% drugih etničkih grupa) što predstavlja uzorak mišljenja stanovništva Kosova. Ova sondaža, koja je realizovana maja 2019, ponavlja mnoga pitanja prve sondaže, koja je realizovana decembra meseca 2018. Na ovaj način mi imamo mogućnost da razmatramo razlike tokom pet-šest zadnjih meseci. Sondaža je imala i nova pitanja, istražujući korenito razloge građana o njihovim mišljenjima u vezi ova tri različita scenarija.

U mnogim aspektima, sadašnja sondaža ponavlja i jača nalaze prve sondaže. Naročito nalazimo, kao i u prvoj sondaži da:

- Postoji podrška albanske i srpske zajednice za nastavak dijaloga sa Srbijom;
- U obe zajednice postoji znatno nezadovoljstvo sa status quo-m;
- Postoji mala podrška albanske zajednice da davanje izvršnih proširenih nadležnosti za ZSO, ali malo veće podrška srpske zajednice;
- Postoji znatna podrška dveju zajednica za razgraničenje sa Srbijom, pod uslovom da će to uticati na globalno priznavanje, iako pristalice ovog scenarija prevladavaju onih koji su protiv.

Ipak, dok su opšte linije malo promenjene, postoje pokazatelji koji mogu da se tumače kao frustracija u rastu zbog nedostatka progressa za rešavanje nerešenih pitanja između Srbije i Kosova. Takođe, postoji rast nezadovoljstva sa status quo i pad podrške za nastavak dijaloga. Postoje uznemiravajuće činjenice za povećanje polarizacije između dve zajednice o izvršnim nadležnostima ZSO.

Vraćajući se na pitanja koja su postavljena ispitanicima o njihovom razlozima, naišli smo na bitne razlike u obrazloženjima dveju zajednica. U slučaju *prvogscenarija*, nezadovoljstvo sa status quo-m, albanski ispitanici su naglašavali nedostatak konkretnog pomaka ka evropskoj integraciji, kao razlog njihovog nezadovoljstva (88%), zatim nedostatak globalnog priznavanja (83%), nedostatak mirovnog sporazuma sa Srbijom (76%), nedostatak ekonomskog prosperiteta (76%), i nedostatak rešavanja unutrašnjih problema između dve zajednice (71%). Međutim, srpski ispitanici imali su razne prioritete, naročito se fokusirajući na nedostatak ekonomskog prosperiteta (50%) i nerešene unutrašnje probleme (47%).

U slučaju drugog scenarija, davanje izvršnih nadležnosti za ZSO, srpski ispitanici koji su bili u prilog ovog scenarija, naročito su naglašavali svoje razloge, kao da se njihov glas više čuje u procesu donošenja odluka (62%). Ovaj razlog je prevladavao u poređenju sa znatnom razlikom srpskih ispitanika, koji su izabrali alternativni razlog integraciju srpske zajednice na Kosovu (22%) i poboljšanje odnosa sa Srbijom (22%).

Međutim, albanski ispitanici koji su se protivili davanjem izvršnih nadležnosti za ZSK, imaju čvrst stav da takve nadležnosti mogu da otvore put za formiranje mini Republike Srpske (89%), uz uznemirenje u vezi povećanja podela između zajednica na Kosovu (82%) i povećanje političkih tenzija između Kosova i Srbije (80%).

U slučaju *trećeg scenarija*, razgraničenje u razmenu za globalno priznavanje, prevladava razlog protivljenje albanske zajednice je da Kosovo kao nezavisna država ne treba da odustaje od teritorije u razmenu za priznavanje (93%). Oni su takođe saglasni da bi Srbija dobila više teritorije u poređenju sa Kosovom (85%), beneficije ne bi bile tako velike (85%), i da bi razgraničenje moglo da oslabi državu (77%).

Među albanskim ispitanicima, koji su podržali treći scenarijo, postoji veliki gubitak podrške za naglašene razloge, iako većina su bila mišljenja da bi bilo pravedno (66%) da bi ojačalo državu (57%), dok (41%) su mišljenja da bi bilo velikih beneficija.

U celini, perspektive dveju zajednica se razlikuju u globalu u nekoliko aspekta: srpski ispitanici naglašavaju posebno uznemirenje o unutrašnjim pitanjima, koji se tiču srpske zajednice, dok albanski ispitanici, koji su zabrinuti zbog rizika za formiranje jedne mini Republike Srpske, takođe su zabrinuti za spoljna pitanja, naročito integraciju u EU i globalno priznavanje. Ipak, ove različite perspektive nisu neophodno uzajamno kontradiktorne – na primer integracija u EU, samo po sebi ne predstavlja neko specifično rešenje za unutrašnje probleme između dveju zajednica. Odgovori ispitanika sugerišu da, u ovim aspektima, dijalog ne može biti igra za jednostrane beneficije 'zero sum game' gde svaka beneficija za jednu stranu mora biti na teret gubitaka za drugu stranu.

